

SLOVENSKI

vestnik

Lefnik XXIX.

Celovec, petek, 4. oktober 1974

Štev. 40 (1679)

V nedeljo se bomo zbrali na protestnem zboru v Celovcu!

Nismo drobiž za dvomljive kupčije

Sklep predsednikov v parlamentu in v koroškem deželnem zboru zastopanih strank, da hočejo pred rešitvijo odprtih vprašanj v zvezi s 7. členom državne pogodbe izvesti „jezikovno štetje posebne vrste“, ponovno dokazuje, da nameravajo merodajni dejavniki v Avstriji — kakor doslej — tudi tokrat „reševati“ vprašanja naše narodnostne skupnosti mimo nas in proti našim interesom.

Vendar pa tokrat, ko gre v resnici za potrditev sadov desetletnega pritiska in raznarodovanja, koroški Slovenci diktatu ne bomo klonili. Na poziv obeh osrednjih organizacij se bomo v nedeljo zbrali na protestnem zboru v Celovcu.

● Ta zbor naj bo dokaz, da koroški Slovenci nismo voljni biti še naprej le predmet strankarsko-političnega mešetarnjenja, marveč hočemo kot subjekti naših pravic suvereno manifestirati svojo strnjeno in trdno odločnost za obrambo naših življenjskih interesov proti nakanam nemških nacionalistov.

● Ta zbor bo hkrati tudi odgovor vsem tistim, ki bi nas po izkušenem načelu „deli in vladaj“ radi razdvojili v naši skupni borbi ter z neutemeljenimi očitki in zlobnimi podtikavanji naše ljudi oddvojili od vodstva naših narodnih organizacij.

● Ta zbor pa bo predvsem zelo jasno in nedvoumno izpovedal, da koroški Slovenci nočemo biti drobiž za dvomljive kupčije, s katerimi bi se Avstrija še naprej izmikala rešitvi naših vprašanj in s tem tudi izpolnitvi svojih mednarodnih obveznosti.

Še predobro nam je v spominu, za kakšno ceno je Avstriji pri pogajanjih za državno pogodbo uspelo prepričati pravično rešitev našega vprašanja. Ali se misli svojim obveznostim do manjšin zdaj izogniti s tem, da obljublja Jugoslaviji restitucijo določenih vrednot njene lastnine, očitno arhivalij? Po več kot 50-letnem trmastem zavračanju vseh tozadevnih upravičenih in utemeljenih zahtev je sedanja „radodarnost“ vse-kakor sumljiva.

Toda morebitni taki in podobni računi so povsem zgrešeni. „Naše manjšine v Avstriji ne bodo nikoli cena za odnose med obema državama“, je zelo jasno povedal predsednik SZDL Ribičič delegaciji koroških Slovencev ter ji zagotovil, da Jugoslavija in Slovenija ne bosta oklevali „zastaviti svojega vpliva povsod in na vseh ravneh“, kjer lahko prispevata k razrešitvi koroškega vprašanja.

In k temu še naša odločna izjava: Na svoji podedovani zemlji se ne pustimo preštevati; na domači avtohtoni zemlji nam ne glede na večje ali manjše uspehe nasilne germanizacije pripadajo vse v državni pogodbi zapisane pravice v zaščito našega obstoja in polnopravnega razvoja!

PRESEDNIK SZDL RIBIČIČ POUČARIL:

Naše manjšine v Avstriji ne bodo nikoli cena za dobre odnose

V okviru rednih medsebojnih slikov in posvetov med slovensko narodnostno skupnostjo ter matičnim narodom je predsednik republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Mitja Ribičič s sodelavci v petek prejšnji teden sprejel v Ljubljani delegacijo koordinacijskega odbora Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Narodnega sveta koroških Slovencev, ki sta jo vodila oba predsednika dr. Franci Zwitter in dr. Joško Tischler.

Na srečanju so bila obravnavana aktualna vprašanja, ki jih je sprožil najnovejši razvoj dogodkov v Avstriji po enostranskem sklepu vodilnih avstrijskih strank o preštevovanju manjšine. Po razpravi je predsednik Ribičič izjavil:

Stališča SZDL Jugoslavije in Slovenije so nedvoumna. Sklep avstrijske socialistične, ljudske in svobodnjaške stranke o štetju posebne vrste kot osnovi za izpolnitev varstvenih določil avstrijske državne pogodbe pomeni nesprejemljivo kršitev duha in črke tega mednarodnega dokumenta, ki zahteva precizno določene ukrepe v korist manjšine in izpolnitve nikjer ne pogojuje s številom pripadnikov manjšine. Zato sklepa ni mogoče razumeti drugače, kot da gre za poskus revizije avstrijske državne pogodbe.

V času, ko ves svet išče sodobne humane rešitve položaja manjšin in ga vključuje kot nepogrešljiv

element mednarodnega sodelovanja in varnosti, je tak ukrep v nasprotju z deklariranimi stališči Avstrije. Sporazum treh strank, ki je kapitulacija vladajočih krogov pred nemškonalističnimi in šovinističnimi elementi, je obenem tudi manipulacija v medstrankarskem boju na račun manjšin. Posledica vsega tega ni samo zapiranje poti za konstruktivno sodelovanje v reševanju odprtih vprašanj in izločanje koroških Slovencev kot lojalnih državljanov avstrijske republike in kot mednarodno zaščitene narodne skupnosti, ki ima vso pravico o sodločanju o svoji usodi, ampak tudi spodbujanje stopnjevanja nacio-

nalističnega pritiska in šovinistične nestrpnosti.

Socialistična federativna republika Jugoslavija in Socialistična republika Slovenija kot doslej v okviru svojih ustavnih in mednarodnih obveznosti do uresničevanja pravic naših narodnih skupnosti v zamejstvu odločno podpirata boj koroških Slovencev za celovito izpolnitev avstrijske državne pogodbe. Če bo avstrijska vlada sprejela sklep teh strank o takoimenovanem „štetju posebne vrste“, to ne bo ostalo brez posledic za razvoj avstrijsko-jugoslovanskih odnosov.

SFRJ in SRS ne bosta oklevali ne le zaradi zakonitega interesa za položaj koroških Slovencev, temveč tudi zaradi miru, sodelovanja in varnosti v Evropi, zastavitvi svojega vpliva povsod in na vseh ravneh, kjer lahko prispevata k razrešitvi koroškega vprašanja. Prepričani smo, da bosta tako stališče razumeli in podprli svetovna in tudi avstrijska demokratična javnost.

Zelimo si dobrih in plodnih odnosov s sosednjo Avstrijo, toda naše manjšine v Avstriji ne bodo nikoli cena za take odnose.

Široka podpora našemu boju

Tudi ob najnovejšem napadu na naše pravice, ki ga predstavlja sklep avstrijskih strank o posebnem preštevovanju manjšine, smo koroški Slovenci deležni bratske solidarnosti in podpore najširše slovenske in jugoslovanske javnosti. Naj navedemo tukaj le nekatere primere.

— Zunanjepolitični odbor hrvaškega sabora je sklep o „štetju posebne vrste“ odločno zavrnil ter ugotovil, da bo le-ta škodoval razvoju avstrijsko-jugoslovanskih odnosov. Ta sklep pomeni — kakor so poudarili v hrvaški skupščini — poskus določenih krogov v Avstriji, da bi prepričali dosledno izvedbo državne pogodbe ter škodovali odnosom med obema državama.

— Konferenca zveze mladine Jugoslavije in zveza študentov Jugoslavije je na skupni seji odločno obsodila naklepe političnega vodstva Avstrije, da začne preštevati slovensko manjšino na Koroškem. Mladina Jugoslavije ne bo nikoli dovolila, so naglasili na seji, da bi manipulirali z nacionalnim vprašanjem ter delali med različnimi političnimi silami v Avstriji kompromise v škodo slovenske in hrvaške narodnostne manjšine. Zato mladina Jugoslavije poziva delovne ljudi, mladino, študente in vse demokratične sile v Avstriji, naj se odločno zoperstavijo desničarskim silam ter se zavzamejo za uresničitev določil državne pogodbe, kar je tudi mednarodna obveznost Avstrije.

— Vodstvo zveze mladine Slovenije je v posebni izjavi ogorčeno obsodilo težnje avstrijskih političnih strank, ki se zavzemajo za preštevovanje slovenske manjšine na Koroškem. V izjavi poudarjajo, da Avstrija ne izpolnjuje svojih mednarodnih obveznosti, ki izvirajo iz državne pogodbe, marveč ob stalnem zavlačenju postavlja vedno nove pogoje. Mladina Slovenije zato odločno protestira proti takšnemu ravnanju ter izraža prepričanje, da se bodo demokratične sile v Avstriji znale upreti reakcionarnim težnjam in da bodo podprle upravičene zahteve slovenske narodne skupnosti.

— Prav tako tudi vodilni jugoslovanski listi obširno komentirajo sklep o preštevovanju manjšine in poudarjajo, da predstavlja le-to težko obremenitev odnosov med obema državama. Beograjska „Politika“ v tej zvezi izraža upanje, da avstrijska vlada ne bo popustila šovinističnim silam in njihovi zahtevi po tej metodi pritiska na slovensko manjšino, marveč da bo konkretno izpolnila svoje obveznosti iz državne pogodbe. Pri tem pa omenjena list izrecno poudarja, da brez polnega soglasja slovenske manjšine same ni možna nobena rešitev tega problema. (Nadaljnje odmeve objavljamo na 2. strani današnje številke — op. ured.)

PROTESTIRAMO proti diktatu!

Diktatu, s katerim nam hočejo v parlamentu in v koroškem deželnem zboru zastopane stranke in zvezna vlada vsiliti ugotavljanje manjšine, to se pravi nov plebiscit, koroški Slovenci ne bomo klonili.

Ves dosedanji potek, kako izvesti od nacionalističnih sil zahtevano ugotavljanje, kaže, da zgovornikom tega načina reševanja v bistvu gre za zožitev v državni pogodbi zajamčenih pravic ali sploh za neizpolnitev obveznosti iz državne pogodbe v korist slovenske narodne skupnosti.

Gre torej za naše pravice, gre za nadaljnjo usodo našega ljudstva na Koroškem!

V tem resnem trenutku Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev sklicujeta za nedeljo 6. oktobra 1974 ob 14.30 uri v veliki dvorani Doma glasbe (Konzert-haus) v Celovcu

protestni zbor odbornikov in krajevnih zaupnikov vseh narodnih organizacij koroških Slovencev

Zaradi izredne važnosti pričakujemo, da boste prišli na zborovanje vsi, da podprete naše narodne zahteve in tozadevno prizadevanje obeh osrednjih organizacij.

Celovec, 1974 09 25

ZVEZA SLOVENSkih ORGANIZACIJ NA KOROškEM

NARODNI SVET KOROških SLOVENCEV

Nacionalistična blokada

Dogovor treh avstrijskih strank o „štetju posebne vrste“, ki naj bi bilo prvi pogoj za rešitev „še odprtih“ vprašanj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem, izvirajočih iz določil avstrijske državne pogodbe, je z vso ostrino še enkrat razkril pomanjkanje politične volje kvalificiranih predstavnikov večinskega naroda v Avstriji, uresničiti zaščitna določila mednarodnega dokumenta, ki nalaga sosednji republiki zaščito slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, na Štajerskem in na Gradiščanskem.

„Če bo avstrijska vlada sprejela sklep v duhu dogovora vodilnih avstrijskih strank o štetju slovenske manjšine na Koroškem, to prav gotovo ne bo v prid poglobljanja zapiranja med jugoslovanskimi narodi in avstrijskim narodom ter v prid razvoju jugoslovansko-avstrijskih odnosov,“ izzveneva jugoslovansko svarilo, sporočeno avstrijski vladi.

V nasprotju z mnenjem dunajske vlade — naj opomnimo samo na izmenjavo not o koroškem vprašanju v zadnjih letih — da gre za izrazito notranjeavstrijsko zadevo, izpodbija jugoslovanska demarša v Avstriji kolportirano podcenjevanje pravic in dolžnosti, ki tudi za Jugoslavijo izvirajo iz njenega podpisa pod državno pogodbo. In seveda tudi iluzijo, da napetosti med Avstrijo in Jugoslavijo podžigajo nekakšne nacionalistične (in celo aneksionistične) skomine v Sloveniji.

Vprašanja v zvezi s položajem koroških Slovencev (pa tudi štajerskih, o katerih bo morda treba prav v kontekstu mednarodnopravnega značaja državne pogodbe tudi spregovoriti), predstavljajo sestavino mednarodnih dvostranskih odnosov in spričo dokumenta, iz katerega izhajajo, zahtevajo tudi rešitve na mednarodni ravni. Tega dejstva ni mogoče izpodbiti.

Kadar je govor o koroškem (štajerskem, gradiščanskem) vprašanju, se, razumljivo, ustavljam predvsem ob sedmem členu državne pogodbe. Ta sicer določa varstvena načela za obstoj in razvoj manjšin v Avstriji, pogosto pa pozabljamo na druga, nič manj pomembna določila, zlasti na 35. člen. Ta pa izrecno predvideva posebne komisije in posredovanje generalnega sekretarja Združenih narodov, če gre za sporne razlage o izpolnjevanju določil državne pogodbe. Mar naj še enkrat opomnimo predsednika avstrijske vlade, ki je kot vodja ene od treh avstrijskih strank še posebej odgovoren za to nacionalistično blokado, da je leta 1972, po razbijanju dvojezičnih krajevnih napisov, sam opozoril razgrete glave na Koroškem, da ima sleherni država in tudi

Jugoslavija pravico uporabiti 35. člen? „Zato ni vseeno, kako izpolnjujemo določila državne pogodbe — za to so tudi sankcije...“

Prav na to dejstvo je opozoril predstavnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve letos 17. aprila, spričo zahtev, ki za izpolnitev obveznosti iz državne pogodbe postavljajo kot pogoj ugotavljanje ali preštevanje manjšine. „Državna pogodba o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije z dne 15. maja 1955, ki natanko določa pravice in zaščito slovenske ter hrvaške manjšine v Avstriji, na noben način ne predvideva ugotavljanja oziroma preštevanja manjšine kot pogoja za uresničitev njihovih pravic... Avstrija je... dolžna nuditi posebno zaščito slovenski in hrvaški manjšini na Koroškem, Štajerskem in Gradiščanskem ne gle-

Odmevi na sklep avstrijskih strank o preštevanju manjšine

de na število manjšine... Preštevanje bi bilo vsekakor v prid tistim šovinističnim in nacionalističnim silam, ki si prizadevajo ustvariti ozračje narodnostne nestrpnosti in sovraštva in ki zahtevo po preštevanju uporabljajo kot najbolj grobo obliko pritiska na manjšino.“ Upoštevajoč vse to, v celoti podpiramo slovensko (in hrvaško) manjšino v Avstriji.

Sicer pa Avstrija kot članica Združenih narodov priznava ugotovitve podkomisije OZN za odpravo sleherne oblike diskriminacije, v kateri so že leta 1950, pet let pred sklenitvijo državne pogodbe opotvili, da „načelno ni potrebno nikakršno posebno število pripadnikov, da govorimo o manjšini; tudi njihovo najmanjše število mora biti zavarovano pred diskriminacijo, še posebej pa deležno vsega, kar izpoveduje splošna

deklaracija o človekovih pravicah.“

Čeprav — kot ugotavlja Drago Druškovič v svoji razpravi o stanju koroških Slovencev — število ni edino izhodišče manjšinske zaščite, ga je treba prav v primeru Avstrije posebej upoštevati.

„V preteklosti so (v Avstriji) znova in znova ocenjevali številčno moč manjšine. Taktika vseh tistih, ki nimajo dobrih namer do koroških Slovencev, se začlepa od njihovega števila preko naselitenega ozemlja do neizvajanja zaščitnih določil, ki jih nalaga avstrijska državna pogodba.“

To je ključno vprašanje in sleherno popuščanje bi bilo usodno. Zgodba o avstrijskih štetjih Slovencev je dovolj izčrpno dokumentirana. To je tista fatalna ideja, kot piše poslanec ljudske stranke, strokovnjak za mednarodnopravno in manjšinska vprašanja, prof. Felix Ermacora, tista obremenitev iz stare monarhije pri obravnavanju narodnostnih vprašanj, namreč „ležnja po ugotavljanju manjšine, ki pa ni uspela niti v monarhiji, niti v prvi republiki in ki jo je spričo zahteve po tajnem glasovanju smatrati tudi danes kot nenaravno.“ In tega mnenja ni samo Ermacora.

Za koroške Slovence — s tem pa za njihov matični narod in državo — je odločilen rezultat te fatalne obsedenosti: kakor bi se sicer moglo njihovo število v sedemdesetih letih skrčiti od 17,67 odstotka celotnega prebivalstva dežele na pičlih 3,5? Brez dvoma ne zaradi naravne asimilacije“ in socialnih sprememb, temveč zaradi pritiska; ekonomskega, socialnega, kulturnega in psihološkega — in statističnih manipulacij!

Če so po dvajsetih letih potrpljenja in sprejemanja sleherne količkej obetajoče večinske pobude koroški Slovenci prišli do sklepa, da avstrijska vlada ne izpolnjuje temeljnih pogojev, ki so jih postavili za sodelovanje v kontaktnem komiteju: da pogovori ne bodo zgolj pesek v oči (alibi za zavlačevanje, kot je priznal nekdanji deželni glavar Sima) in da kakršnokoli preštevanje ni sprejemljivo, jim nihče nima pravice očitati pomanjkanja dobre volje in umika v izolacijo.

Nasprotno: v skladu z mandatom slovenske skupnosti — tudi tega hočejo slovenska organizacija nekateri izpodbijati — drugače ne morejo ravnati kot da gredo v oster, brezkompromisen boj zoper nemško-nacionalistično blokado. Z vso podporo matičnega naroda in jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti.

Jaka Štular
(Delo, Ljubljana, 26. 9. 1974)

Preden so najvišji predstavniki vseh treh, v avstrijskem parlamentu zastopanih strank ob navzočnosti podobnih vrhov koroškega deželnega zbora sprejeli načelno odločitev o izvedbi „posebnega ljudskega štetja“, s katerim bi določili število slovenske manjšine, sta obe osrednji organizaciji naslovili nanje posebno pismo z naslednjim opozorilom:

„Opozarjamo na številne predloge za rešitev v zvezi s 7. členom avstrijske državne pogodbe, ki smo jih poslali zvezni vladi, pa tudi na naša ustna pojasnila, in še enkrat izjavljamo, da smo zmeraj pripravljeni konstruktivno sodelovati pri pravični rešitvi manjšinskega vprašanja. Kakršnokoli ugotavljanje manjšine ali preštevanje manjšine oziroma kvalificirano jezikovno štetje načelno odklanjamo kot neustrezno sredstvo za rešitev odprtih vprašanj.“

Izrecno poudarjamo, da 19 let po podpisu državne pogodbe ni odprto le vprašanje dvojezičnih topografskih napisov in oznak, temveč tudi druga določila 7. člena državne pogodbe sploh niso bila urejena ali pa so urejena na nezadovoljiv način.“

SKLEPI BREZ MANJŠINE

Če deželni glavar Wagner svojčas ni niti dobro prebral stališča koroških Slovencev da vabita k sodelovanju pri tako imenovanem „koroškem omizju“ in ga je skupaj z nemškimi tiskom — častna izjema je bilo to glasilo KPA — ocenil kot povsem odklonilno, so tokrat najnovejše opozorilo na Dunaju prebrali, vendar se nanj niso ozirali. Zdi se, da jo del te eminance, posebno krščanski demokrati, celo zadovoljen, da manjšina ne sodeluje, četudi gre

za ukrep, naperjen proti njenim interesom in v nasprotju z določili državne pogodbe.

Ko so časnikarji vprašali kanclerja dr. Kreiskyja, ali to ljudsko štetje posebne vrste ni de facto ugotavljanje manjšine, je obšel bistvo vprašanja kakor mačka, ki se smuka okoli vrelke kaše: „Država ima vendar pravico, da se informira o deležu manjšine v celotnem prebivalstvu.“ Toda ne samo to. Kancler je celo namignil, da je, če se o tem domenijo vse tri stranke,

„Nikakor ne osporavamo pravice države, da si oskrbi potrebne statistične podatke,“ je zapisal v uvodniku Slovenskega vestnika dr. Zwitter, predsednik Zveze slovenskih organizacij. „Toda v tem primeru ne gre za statistične podatke, marveč za poskus, da bi se država izognila obveznosti iz državne pogodbe ali vsaj skrhala pravico, ki grede manjšini po državni pogodbi. Zato pa se koroški Slovenci ne bomo pustili nikdar zlorabiti, marveč nam preostane samo ona pot, da v primeru uresničitve tega načrta, to je

ugotavljanja, le-to dovedemo na papirju da nesmisla, svojo življenjsko voljo pa v vse bolj odločnih oblikah manifestiramo na drug način na vseh področjih našega narodnega življenja...“

KONTAKTNI ODBOR — ODVEČI

V trenutku, ko torej vodilne avstrijske stranke zavračajo sodelovanje manjšine, se seveda vsiljuje vprašanje, ali je sploh še smiselno sodelo-

vanje, le-to dovedemo na papirju da nesmisla, svojo življenjsko voljo pa v vse bolj odločnih oblikah manifestiramo na drug način na vseh področjih našega narodnega življenja...“

vanje, le-to dovedemo na papirju da nesmisla, svojo življenjsko voljo pa v vse bolj odločnih oblikah manifestiramo na drug način na vseh področjih našega narodnega življenja...“

vanje, le-to dovedemo na papirju da nesmisla, svojo življenjsko voljo pa v vse bolj odločnih oblikah manifestiramo na drug način na vseh področjih našega narodnega življenja...“

tistih krajih, kjer bi s „posebnim ljudskim štetjem“ ugotovili zadostno velik odstotek koroških Slovencev.

Tako ravnanje je odkrit polzku, da bi se nosilci sedanje državne oblasti znobili določilnih obveznosti. Tako ravnanje pa je kapitulacija pred velikonomškimi, šovinističnimi elementi, ki so skušali manjšinski problem rešiti že v preteklosti z germanizacijo in celo s fizičnim uničevanjem manjšinskih pripadnikov. To je v bistvu politika Kärntner Heimatdienst, tiste manjšini sovražne organizacije, ki bi jo sploh morali prepovedati po določilih državne pogodbe.

OPOZICIJA V OFENZIVI

V trenutku, ko se vodilne avstrijske stranke odločajo za tako usoden korak, je treba problem slovenske in hrvaške manjšine ter obveznosti republike Avstrije še toliko bolj razglasiti po svetu. Socialistični stranki pa ostane žalosten sloves, da si opozicija sedaj lasti primat nad reševanjem vprašanja, ker je pač Kreisky „priznal svojo napako“ in jo sedaj „popravlja“. To naj bi bila delo posledica zbiranja podpisov za splošni referendum o tem, da je treba izvesti obvezno preštevanje manjšine. In še nekaj smo lahko prebrali v nemških komentarjih te dni: da je socialistična stranka morda le pritegnila v svoje vrste tiste, ki jih je „zaradi zgrešene manjšinske politike“, tj. v bistvu vsaj delne naklonjenosti do manjšine do oktobra 1. 1972, izgubila. Toda ali ne bo ta „zmaga“ pomenila kot zmaga velikonomškega nacionalizma večji poraz na vsej črti?

Srečko Panič
(Večer, Maribor, 24. 9. 1974)

Kam pelje takšna politika

BEOGRAD, 27. sept. — Med mnogimi srečanji, ki jih je imel podpredsednik ZIS in zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minič s tujimi državniki v New Yorku, je za nas posebnega pomena njegovo srečanje z avstrijskim kolegom, zunanjim ministrom Bielko-Karl-treum. Vsa takšna srečanja so vsekakor odsev prizadevanja, proučiti in kolikor le mogoče izboljšati naše odnose z zadevnimi državami; torej je bil to vsekakor glavni namen tudi tega srečanja ministrov dveh sosednjih držav. Jugoslavija ima s sosednjo Avstrijo precej razvite odnose in jih, o tem ni dvoma, boče nenehno izboljševati in razvijati. Hkrati pa zadevamo tudi na nekatera težava in še neurejena vprašanja, ki nedvomno omejujejo dobre želje in namene, da bi ti odnosi resnično postali dobri, iskreni in brez vsakršnih senc.

Gotovo je, da je bil neurejeni položaj slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji tudi na zadnjem srečanju Miniča in Bielke osrednja tema pogovora, saj je to vprašanje, ki zaradi stališča najpristojejših avstrijskih oblasti in vlade že leta zelo obremenjuje normalni razvoj celotnih naših odnosov. In ravno pred sestankom Miniča in Bielke je z Dunaja prišla novica o dogovoru treh vodilnih avstrijskih strank (ljudske, socialistične in svobodnjaške), da se — kot pogoj za uresničitev pravic slovenske manjšine na Koroškem, ki so ji izrecno in jasno zagotovljene z državno pogodbo — izvede „posebni popis“ pripadnikov manjšin.

Minič je izrazil kar največjo zainteresiranost Jugoslavije za vsestransko sodelovanje z Avstrijo na vseh področjih in poudaril, da bi uveditev odprtih vprašanj dala spodbudo takšnemu sodelovanju med državama. Pri tem je Minič, kot se je zvedelo, ministru Bielki dal vedeti, da nas zaradi tega še bolj skrbi novica o dogovoru, da bodo na Koroškem, preden bodo postavili dvojezične napise, prešteli slovensko manjšino. Zvezni sekretar je ob tej priložnosti opozoril na vse mogoče slabe strani takšnega dejanja in poudaril, da je to metoda, s katero določene sile v Avstriji izvajajo pritisk na slovensko manjšino. Hkrati je izrazil upanje, da avstrijska vlada ne bo še naprej popuščala šovinističnim silam, temveč da bo začela zvesto in dosledno izpolnjevati svoje obveznosti, izvirajoče iz državne pogodbe.

Nedvomno so bila podobna gledišča in opozorila, kot lahko domnevamo, izražena tudi v jugoslovanski demarši, izročeni te dni avstrijskemu veleposlaniku v Beogradu.

Jugoslovanska vlada je vedno poudarjala, da je treba dosledno izpolniti državno pogodbo in našim narodnostnim manjšinam zagotoviti vse pravice v popolnem duhu pogodbe, drugače rešitve tega vprašanja ni. Vsi drugačni, zlasti pa še nasprotni poskusi, med katere štejejo v Beogradu tudi tega zadnjega s „posebnim popisom“, pomeni izmikanje in izigravanje obveznosti, ki jih je avstrijska vlada s to pogodbo prevzela. Če bi avstrijska vlada sprejela omenjeni dogovor in ga začela uresničevati, tedaj bi s tem ne le delala v nasprotju s sprejetimi mednarodnimi obveznostmi, temveč bi tudi omogočila skrajne reakcionarne, šovinistične sile izvajati grob pritisk na pripadnike slovenske manjšine. To so prav tiste sile, ki s tem, ko delajo proti uresničitvi pravic teh manjšin v Avstriji, dejansko delajo tudi zoper resnično dobro sosedsko sodelovanje med našima državama. Poleg tega, kot poudarjajo v Beogradu, nobena rešitev ali odločitev ne more biti polnovredna, če je ne sprejme tudi manjšina. V Beogradu menijo, da je skrajni čas, da v Avstriji spoznamo, kam takšna politika pelje.

Velimir Budimir
(diplomatski urednik Tanjuga)

Zlom pred velikonomštvom

mogoča tudi sprememba obstoječega zakona o uvedbi dvojezičnih krajevnih napisov v 205 koroških vaseh in zaselkih! Glasilo ljudske stranke za Koroško Volkszeitung je s tem v zvezi celo zapisalo, da se pri uresničevanju posebnega ljudskega štetja po mnenju Kreiskyja ni treba ozirati na slovensko narodno voditeljstvo.

„Nikakor ne osporavamo pravice države, da si oskrbi potrebne statistične podatke,“ je zapisal v uvodniku Slovenskega vestnika dr. Zwitter, predsednik Zveze slovenskih organizacij. „Toda v tem primeru ne gre za statistične podatke, marveč za poskus, da bi se država izognila obveznosti iz državne pogodbe ali vsaj skrhala pravico, ki grede manjšini po državni pogodbi. Zato pa se koroški Slovenci ne bomo pustili nikdar zlorabiti, marveč nam preostane samo ona pot, da v primeru uresničitve tega načrta, to je

Zbor slovenskih arhivarjev

Pretekli teden je v Slovenj Gradcu potekalo VII. zborovanje slovenskih arhivarjev. Zborovalci so razpravljali predvsem o možnostih, kako bi se moglo čim bolj popolno zbrati in evidentirati gradivo, ki zadeva Slovenijo in Slovence. To delo naj bi opravili arhivarski delavci Slovenije v sodelovanju z različnimi znanstvenimi ustanovami in posameznimi raziskovalci. S tem načrtom si je zadalo Arhivsko društvo Slovenije ogromno nalogo, saj leži arhivsko gradivo, ki zadeva Slovenijo in Slovence, raztreseno po različnih predvsem avstrijskih, italijanskih in madžarskih arhivih.

O dvajsetletnem delovanju Arhivskega društva Slovenije je spregovorila predsednica Marija Oblak-Čarni. Opozorila je na težavne okoliščine delovanja arhivarjev v zadnjih dveh desetletjih, ko je bilo treba predvsem poskrbeti za strokovne kadre, ki jih še danes primanjkuje, ter za izdelavo različnih pomagala in učbenikov. V svojem referatu je Marija Oblak-Čarni omenila tudi dejstvo, da Avstrija še vedno ni izpolnila arhivske konvencije o vračanju arhivalij Jugoslaviji po načelu provenience, čeprav je to konvencijo Avstrija potrdila po drugi svetovni vojni. Arhivsko društvo Slovenije je v tej zadevi zaprosilo za posredovanje tudi Mednarodni arhivski svet v Parizu, ki se je obrnil na dunajski Državni arhiv. Posredovanje je bilo brezuspešno, ker Koroška in Štajerska še naprej vztrajata na svojih stališčih. Društvo bo v tej zadevi podvzelo nove ko-

rake. Zbor je sklenil tudi tozadevno resolucijo, ki jo objavljamo na posebnem mestu. Podobni problemi obstajajo tudi zaradi vrnitev arhivalij koprškega pokrajinskega arhiva.

O srednjeveškem Slovenj Gradcu je govoril na zborovanju dr. Jože Koropec, ki je rekel, da se med listinami, ki se nanašajo na Slovenj Gradec, najde tudi prvič zapis besede „vindiš“. Sodelavec Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani dr. Tone Zorn je govoril o koroških Slovencih danes. Nakazal je, da se je položaj koroških Slovencev po podpisu državne pogodbe s pomočjo raznih zakonov še poslabšal. Bogo Grafenauer je govoril o sodelovanju slovenskih arhivarjev pri raziskovanju slovenske zgodovine.

Izredno pozornost so zborovalci posvetili problemu raziskovanja, evidentiranja in reproduciranja tu-

jega arhivskega gradiva, ki zadeva Slovence. Uvodni referat je podala Ema Umek, ki je povedala, da na primer Srbi že sistematično zbirajo gradivo o njihovi preteklosti. Poudarila je, da se je to delo v Sloveniji opravljalo nesistematično oziroma bi se moralo šele pričeti. Posamezni raziskovalci, ki se večinoma že leta ukvarjajo s posebnimi tematskimi raziskavami, so nato govorili o svojih izkušnjah, ki so jih nabrali pri delu v različnih arhivih. Dr. Pavle Blaznik je govoril o freisinškem in briksenškem gospodstvu in pri tem opozoril na bogato gradivo, ki ga hranijo arhivi v Münchnu ter v Briksenu. Dekan Vasilij Melik je referiral o gradivu za starejšo zgodovino Ljubljane, dr. Samo Pahor o tržaških arhivih, Anloša Leskovec, France Šebjanič in dr. Julij Tilt o madžarskih arhivih, ki hranijo gradivo o Slovencih; dr. Jože Zorn je poročal o svojem raziskovalnem delu in o gradivu za gospodarsko zgodovino na Slovenskem; France Rozman je pripravil referat o gradivu za slovensko delavsko gibanje v avstrijskih arhivih, prof. Janko Pleterski o gradivu za slovensko zgodovino v letih 1848—1918, ki se nahaja v dunajskih arhivih in dr. Tone Ferenc poročilo o gradivu za NOB v jugoslovanskih arhivih zunaj Slovenije; dr. Miroslav Stiplovšek je govoril o gradivu za zgodovino Slovencev v letih med obema vojnama v jugoslovanskih arhivih zunaj Slovenije, dr. Dušan Biber o gradivu za čas druge svetovne vojne, dr. Avguštin Malle je spregovoril o svojem delu v Koroškem deželnem arhivu in v Škofjskem arhivu, dr. Breda Pogorelec pa o gradivu za slovensko kulturno zgodovino.

Udeleženci zborovanja so soglašali v tem, da je treba posvetiti posebno pažnjo izobrazbi potrebnih kadrov, da se ustanovi potreben strokovni časopis. Enoglasno so se zavzeli za končno izpolnitev arhivske konvencije z Avstrijo in se izrekli za vrnitev arhivalij koprškega pokrajinskega arhiva ter soglašali s predlogom, da se referati zborovanja objavijo. Zborovalci so si ogledali tudi mestne znamenitosti Slovenj Gradca in nekaj starih slovenskih dokumentarnih filmov, zadnji dan pa priredili ekskurzijo po Koroški.

Avstrija naj izpolni svoje obveznosti iz mednarodne pogodbe

Na zborovanju slovenskih arhivarjev v Slovenj Gradcu so sprejeli resolucijo naslednje vsebine:

Udeleženci VII. zborovanja slovenskih arhivarjev v Slovenj Gradcu ugotavljamo, da arhivska konvencija iz leta 1923 in protokol iz leta 1958 med Jugoslavijo in Avstrijo nista izpolnjena.

Pri tem opozarjamo na izjavo sedanjega predsednika avstrijske republike dr. Rudolfa Kirchschrägerja, ki jo je dal še kot zunanji minister 5. decembra 1973 v avstrijskem parlamentu, v kateri je priznal, da je neizpolnitve navedenih mednarodnih pogodb kriva avstrijska stran. Izjava dr. Rudolfa Kirchschrägerja v celoti potrjuje upravičenost odprtega pisma o neizpolnjem arhivskem sporazumu med Jugoslavijo in Avstrijo, namenjenega domači in svetovni javnosti ter Mednarodnemu arhivskemu svetu in Združenim narodom, ki so ga podpisala jugoslovanska arhivska in zgodovinska društva, Zveza jugoslovanskih akademij znanosti in umetnosti ter Skupnost jugoslovanskih univerz ob 50-letnici podpisa arhivske konvencije.

Zavedamo se, da je odgovornim organom stalno prezentna odprtost vprašanja realizacije navedenih pogodbenih obveznosti, kljub temu pa nanjo udeleženci VII. zborovanja slovenskih arhivarjev v Slovenj Gradcu ponovno opozarjamo, da naj vztrajno zahtevajo od Avstrije, da realizira svoje obveznosti po mednarodnih pogodbah in vrne arhive, ki so del kulturne dediščine naših narodov.

V Slovenj Gradcu, 26. septembra 1974

Udeleženci
VII. zborovanja slovenskih arhivarjev

Boj koroških Slovencev bomo vedno odločno podpirali

Med prireditvami in proslavami v Sloveniji ob koncu minulega tedna je bila brez dvoma najpomembnejša slavnost v Šmarju, posvečena 30-letnici vseljidske manifestacije, na kateri so leta 1944 zahtevali priključitev Primorske k svobodni Sloveniji in Jugoslaviji. V navzočnosti visokih predstavnikov družbenopolitičnega življenja Slovenije ter zastopnikov slovenske narodnostne skupnosti in združenja italijanskih partizanov iz Trsta je udeležencem proslave govorila članica sveta federacije Lidija Šentjura.

V svojem govoru je spomnila na skupni boj, ki so ga primorski Slovenci med zadnjo vojno vodili skupaj z italijanskimi demokratičnimi silami proti fašizmu. Zato so — kakor je naglasila Lidija Šentjura — prav Primorci upravičeni danes na to opozarjati italijanske bojne tovariše in delovne ljudi ter od njih tudi zahtevati, da opravijo svojo solidarnostno dolžnost: da prisilijo svojo vlado in parlament k spoštovanju pravic slovenske manjšine in izpolnjevanju obveznosti, ki jih je Italija prevzela z mirovno pogodbo in s posebnim statutom sporazuma o soglasju.

Hkrati je govornica pozvala na odločen skupni boj proti vsem obli-

kam fašizma, „ki niti v Italiji niti v Avstriji in drugod v svetu še niso premagane“. Žrtve, ki jih povzročajo njihove teroristične akcije in ki jih podpirajo mednarodne imperialistične sile tako v Italiji, Avstriji, Čilu, na Cipru, Daljnem in Bližnjem vzhodu, v Afriki in drugod, nas obvezujejo, da nadaljujemo boj in delo za srečnejše življenje delovnih ljudi in mir v svetu.

„Zato smo borci in aktivisti in Primorci še posebej poklicani,“ je poudarila Lidija Šentjura, „da tudi na tej naši proslavi dvignemo glas proti zatiranju in zavlačevanju izpolnjevanja obveznosti iz državne pogodbe do naših bratov — Slovencev na Koroškem in da glasno izjavimo, da bomo vedno odločno podpirali njihov boj. Zato se globoko strinjamo z demaršom naše vlade in s protesti koroških Slovencev proti sklepanju avstrijskih parlamentarnih strank, ki za uresničenje državne pogodbe in obveznosti do slovenske manjšine na Koroškem danes po 30 letih zahtevajo poseben popis naše manjšine, čeprav je jasno, da državna pogodba štiti slovensko in hrvaško manjšino na Koroškem, Štajerskem in Gradišanskem ne glede na številčnost.“

Odlikovani duhovniki

S slavnostnim obnim zborom je Slovensko duhovniško društvo proslavilo 25-letnico ustanovitve in plodnega delovanja svoje stanovske organizacije. Poleg podpredsednika izvršnega sveta SR Slovenije in predsednika komisije SRS za verska vprašanja Rudija Čačinoviča je zbranim duhovnikom spregovoril tudi predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribičič. Opozoril je, da se je ta „izvirna in samonikla duhovniška organizacija rojevala v boju in pripravljanju boja slovenskega ljudstva za narodno in socialno osvoboditev“. Vznikla je — kakor je dejal predsednik Ribičič — na tradiciji boja kaplana Cederemaca in številnih drugih, z ljudstvom povezanih duhovnikov v Benečiji, na Krasu, na Koroškem, skalila se je v odločnem boju zoper klerofašizem.

Predsednik Ribičič je opozoril tudi na neofašizem, ki dviga glavo v

Evropi in po svetu, in z njim povezani klerofašizem. Tudi zato je potrebno poudarjati nevarnost in škodljivost klerikalizma. „Takšno opozorjanje pa ne pomeni nekakšnega lova na čarovnice, pa tudi ne vračanje na stare čase bojev med klerikalci in liberalci.“

Ob 25-letnici Slovenskega duhovniškega društva je jugoslovanski predsednik Tito podelil vrsti slovenskih duhovnikov visoka odlikovanja. Med odlikovanimi sta tudi dva znanstvena sodelavca komisije za verska vprašanja, namreč dr. Anton Trstenjak (ki je prejel red dela z rdečo zastavo) in dr. Janez Janžekovič (ki je bil enako kot prior znane kartuzije Pletertje Janez Drolc odlikovan z redom dela z zlatim vencem).

Morda bo kdo tudi v tem videl „dokaz“ zatiranja vere in cerkve v Jugoslaviji!

STONE SVETINA

248

UKANA

TRETJA KNJIGA

„Zdravo, Vojko!“ je dejal Orlov in prisedel k njemu v luknjo. „Javljam ti, da me je brigadni štab postavil za komandirja. Saj me boš predstavil borcem? Če se bomo jutri tolkli, bodo vsaj vedeli, čigava povelja morajo poslušati.“

„Seveda, prav vesel sem te,“ mu je dejal Vojko, ko mu je Orlov pomolil svojo šapo.

„Midva se ne bova kregala. Pravzaprav spadava vkup, čeprav so me hujskali proti tebi. Ti si dovolj politično zgražen, da nama višji ne bodo prišli tako hitro blizu. Ne bova pustila, da bi naju kdo hujskal drugega proti drugemu.“

Orlovu so igrane na obrazu sence veselja. Odvezal je nahrbtnik in izvlekel iz njega kos kruha. Preklal ga je na dva enaka dela.

„Na, jej, saj si lačen!“

Kruh je omamno zadišal. Vojko ga je nekaj časa gledal, kot bi preiščljal, potem pa ga je le vzela.

„Pa četa? Jedli niso že od sinoči.“

„Kar lačni naj bodo. Koliko smo že prestradali mi!... Kot komandant nisem nikdar žical, kot strelec težkega mitraljeza pa sem tvegal glavo: šel sem v prvo hišo in dobil pol hleba kruha. Nemci so me našgali. Nekaj sem razdelil med desetino, to pa je ostalo za naju. Orlov ne bo crknil od lakote. Če ne poskrbe drugi zame, bom sam!“

Vojko je glevil kruh z neprijetnim občutkom, vendar ni mogel odkloniti roke že na začetku.

Orlovu so se oči zadovoljno lesketale.

„Ali ti nisem rekel, da bom čez mesec dni spet na položaju? Na, saj so Karla obdelovali samo eno noč... Tudi Nemgar, ki se je v Gorenji vasi napil, ima spet šaržo. Veš, čim višji položaj imaš, tem manjša je kazen. Seveda, treba se je ogrniti v raševino in se posuti s pepelom. To se pravi, da se je treba ponižati, če hočeš biti povišan. Zdaj ne bom več spal na političnih urah, kot sem pri Pajku. Na politiko gledam bolj resno. Midva bova orala, če boš le hotel, z roko v roki. V kratkem bom poveljeval bataljonu. Saj mi ti fantje, ki sedaj poveljujejo, še do kolena ne sežejo. Kar voham, kako je treba poprijeti!“

Vojko ga je poslušal in se čudil, da ga prav nič ne skrbi jutrišnji dan. Pa tudi na Nemce in na četo, na vse je pozabil, srečen, da ima spet položaj. Zato ga je skušal nekoliko omajati.

„Nepreviden si, Orlov, ko mi vse to zaupaš. Kaj pa, če bom jaz o tem poročal?“

Orlov se je zdrnil.

„Ti že ne boš. Vate zaupam. Nisi tiste sorte, da bi silil kvišku, pa tudi maščevalen nisi. Zastran Primoža pa sem ti delal krivico. Na, roko,“ mu je pomolil lopatasto dlan. „Naj me vzame hudič! Bodiva prijatelj! Takoj ko bom postal komandant bataljona, boš ti moj komisar, čeprav si bil v nemški vojski. Od jutri naprej te bom hvalil povsod. Boš videl! Nimajo dosti ljudi za vodstvo. Ni zadosti vpiti živijo partija, svoboda in OF“. Sedaj imamo pred seboj nemško policijsko elito, nekaj polkov, od katerih šteje vsak toliko kot vsa naša divizija.“

Potem sta obšla cesto. Vojko je spomnil Orlova, da je v skrbeh za kmeta, ki ga je ranjenega pustil v grapi, in da bi šel rad ponoči ponj.

„Nor si! Ali ne vidiš, da gorijo nemški ognji povsod tam okoli? Lahko izgubimo tebe in še kakšne štiri za enegal Naj se mož preseli v nebesa, saj mu ob taki babi, kot jo ima, ne preostane na zemlji nič drugega kot pekel.“

Vojko pa je vztrajal. Ko so vsi pobegnili, je mož ostal z njim, zdaj pa naj ga pustijo? Pa tudi obljubil mu je.

Orlov se je vdal. Izbrala sta še tri borce. Odsekali so dva kola, vzeli šotarsko krilo in troje slepilnih halj.

„Malo je tako neumnih ljudi,“ si je mislil Orlov, ko so vsi štirje izginili kot bele sence med drevje pod Blegošem. „Še podnevi in poleti in v mirnem času ne bi rad lezel po teh skalah in skozi to goščavo. Pa naj gre, če hoče. Če pade, bom vsaj dobil komisarja, ki ga bom zlahka ovil okoli prsta. Ta je preveč pretkan...“

8

Divizijski komandant Pemc ni mogel preboleli poraza v Gorenji vasi. Njegova nekoliko samoljubna narava in njegov venomer snujoči duh sta težila za povračilom. Blisk mu je zaupno povedal, da nekateri govorijo slabo o njem, češ da ni primeren za voditelja divizije, ker je v korpusu mnogo boljših, ki so dolgo vodili brigade, medtem ko se je on ukvarjal z obveščevalno kombinatoriko.

Sedel je v kmečki hiši v hribovju blizu Žirov, od koder je bil lep razgled na postojanko. Z daljnogledom je lahko opazoval kolone avtomobilov, saj so Nemci pripeljali mnogo novih čet, da bi prešli iz obrambe v napad. „Čemu krvavimo na bunkerjih tako močno utrjenih gnezd s tako pičlimi bojnimi sredstvi?“ se je spraševal. „Ali ni to posledica prenapetosti duhov, precejevanja lastnih moči ob uspehih Rusov na vzhodni fronti in Angloameričanov na zahodni? Pravzaprav gre tu za pomanjkanje fantazije in občutka za predvidevanje,“ je kritiziral tudi sam sebe in

Pred novo prosvetno sezono

Poletje je minilo in pred nami so jesen, zima ter pomlad, torej obdobje, v katerem ima naš človek še največ časa za prosvetno udejstvovanje. Pretekla pomlad in poletje sta pokazala, da so Slovenska prosvetna društva in druge kulturne skupine v pretekli sezoni bile nad vse marljive. To dokazujejo številne prireditve tako v pomladi kot v poletju, ko so naši pevski zbori in ansambli nastopali zlasti na prireditvah za turistične goste.

Da bo tudi prihodnja prosvetna sezona za nas uspešna, je povsem odvisno od nas samih, našega hotenja in požrtvovalnosti, seveda pa tudi od naših možnosti, tako gmotnih kot fizičnih. Pri tem je poglavito, da društveni odbori v začetku zastavijo cilj, ki ga nameravajo doseči. Le-ta naj ne bo prezahteven, je pa lahko zastavljen tako, da bo dvigal kulturno raven društva, sodelujočim prosvetašem pa vlivat veselje in samozavest. Možnosti za kakršno koli delovanje je dovolj, tudi tam, kjer društvo nima prostora za študij pevskih ali dramskih sporedov. Taka društva lahko nastopajo kot gostitelji skupin sosednjih društev, kot je to na primer napravilo društvo v Borovljah, kjer so z uspehom izvedli nekaj gostovanj. Prav tako so izvedli nekaj izletov in ekskurzij. Tako obliko dela smo za beležili tudi pri obnovljenem društvu „Drabosnjak“ na Kostanjah. Ob takih prireditvah prosvetaši sami pridejo do spoznanja, da je delovanje možno in da privabi celo take ljudi, ki sicer nimajo časa za aktivno delo.

Možnosti za tako delo so zelo velike. Če tu poleg omenjenih navedemo le še predavanja, izlete, skupne obiske centralnih prireditev in prireditev sosednjih društev, je možnosti več kot dovolj. Prav tako društva pa so seveda čestokrat najbolj potrebna pomoči iz centrale, da jim pri izvedbi takih akcij stoji ob strani kot koordinant in svetovalec. Izkušnje na teh dvih in tudi drugih primerih so pokazale, da je delovanje na prosvetnem področju možno tudi v krajih, kjer včasih mislimo, da ni nobene možnosti.

Slovenska prosvetna zveza je tozadevno poklicana, da pomaga kjerkoli in kdajkoli. Bolj aktivnim društvom pomaga s tehničnimi pripomočki, kot je literatura vseh vrst, zlasti za dramsko in pevsko dejavnost. Za slednjo pravkar ureja notni arhiv ter zborovodjem in pevcem svetujemo, da se te možnosti čim bolj poslužujejo. Predvsem pa bo SPZ, kot so nam povedali v tajništvo, v prihodnje še bolj skrbela za strokovno pomoč svojim društvom pri koordinaciji medsebojnih gostovanj in ob pripravah za centralne prireditve. Zategadelj je povezava med centralo in društvi na terenu zelo važna, da se skupni načrti določijo že ob začetku sezone, kar je pravilna pot do skupnega uspeha, predvsem pa to odpravlja sleberna nesoglasja med društvi in centralo.

Če pišemo o novi prosvetni sezoni, naj tudi navedemo, da se društva še vse premalo poslužujejo finančnih virov v občini in deželi, ki imajo posebne proračune za kulturno dejavnost. Pri tem bi posebno opozorili na slovenski oddelček pri uradu koroške deželne vlade, ki ga vodi višji vladni svetnik dr. Pavel Apovnik. Prošnje za subvencije lahko v slovenskem jeziku naslovite na njegov naslov, to je Koroška deželna vlada — oddelček 5, 9020 Celovec, Völkermarkter Ring 29. O takih in vseh drugih zadevah pa se pri vodji slovenskega oddelka pri deželni vladi lahko zglasite tudi osebno.

Obe centralni kulturni organizaciji koroških Slovencev imata svoji potujoči knjižnici. Na tem področju bo treba napraviti še marsikaj. Kajti ravno knjiga je najzvestejši prijatelj človeka, za nas koroške Slovence pa to velja tembolj, ker nam knjiga ne pomeni le znanje, temveč je tudi najboljša oblika spoznavanja slovenske besede in obratno le-te v naših družinah. Da se na tem področju da nekaj doseči, kaže npr. dejstvo, da je bilo v Kotu v Selah v pretekli sezoni prebranih nekaj sto slovenskih knjig.

Ko je ravno beseda o knjigi, je na mestu, da navedemo lastno literarno dejavnost koroških Slovencev. V obliki literarnih nastopov avtorjev ali recitatorjev se da pripraviti lepa kulturna prireditve. Tozadevno bo Slovenska prosvetna zveza radevolje pripravljena priskrbeti ustrezen program.

Naj ob koncu navedemo, da bo SPZ v kratkem dobila na razpolago ozkotračni barvni film „Cvetje v jeseni“, ki ga bo možno predvajati na društvenih večerih. Torej možnosti za delo v naši prosveti je dovolj. Prepričani smo, da bodo naša društva v novi prosvetni sezoni napravila spet korak naprej.

V dijaškem domu SŠD so imeli družabni večer

Z novim šolskim letom je ponovno oživel tudi Dijaški dom Slovenskega šolskega društva v Celovcu. Spet smo se vrnili v naše že poznano bivališče med šolskim letom. Novi prišleci pa so se privadili na življenje v domu. Že kar drugi dan bivanja v domu nam je vodstvo priredilo skupno večerjo. Ob tej priložnosti nas je s svojim obiskom počastil predsednik Slovenskega šolskega društva dipl. inž. Franc Einspieler, ki nas je seznanil s spremembami v vodstvu doma. Povedal je, da društvo od nas gojencev pričakuje, da bomo v šoli dobro napredovali, v domu pa se naučili življenja v skupnosti. Na tem našem prvem večeru smo iz naše srede izvolili dva zastopnika, ki bošta zastopala težnje gojencev ter z vodstvom doma in s Slovenskim šolskim društvom vsklajevala interese v domu živčih dijakov. To sta osmošolca Edit Velik in Richard Brumnik. Ravnateljica Anica Kokot nas je povabila k obojestranskemu sodelovanju, kajti le s skupnimi močmi, je dejala, bomo prišli z mlive točke in pričeli tudi s kulturnim in družabnim udejstvovanjem v domu. Zastopnika gojencev sta takoj prevzela svoje funkcije in odlejš zastopata napram vodstvu doma naše težnje.

V torek 24. septembra 1974 smo v Dijaškem domu priredili naš prvi družabni večer. Spored večera so v celoti izvedle skupine dijakov našega doma in moramo reči, da smo bili zelo zadovoljni, saj so nas pre-

senečili s kvalitetnim nastopom. Večer je otvorila ravnateljica, potem pa je Richard Brumnik podal kratak pregled političnega dogajanja v svetu. Njegovemu pregledu je sledil družabni del. Vrstili so se pevski in recitacijski nastopi in zanimiv referat o športu.

Na tem večeru se je pokazalo, da imamo v domu glasbeno nadarjene sovrstnike. Zlasti mislim, da pohvalo zaslužijo naši prvošolci, ki so pogumno nastopili s solističnimi vložki. Izredno kvaliteten je bil nastop dueta sester Velik, ki sta ob spremljavi s kitaro zapeli dve melodični pesmi. Tudi za narodne plesne imajo naši gojenci smisel in smo sklenili, da se bomo na tem področju vežbali še naprej.

Ob tolikih različnih prispevkih, ki so jih gojenci doma pokazali pod naslovom „Pokaži kaj znaš“, je težko oceniti vsakega posameznika, zato smo zbrali žirijo, katero so sestavljali trije dijaki višjih razredov in en vzgojitelj, ki so ocenili nastopajoče.

Ta večer je gotovo bil spodbuda za nadaljnje kulturno-vzgojno delo v našem domu. V taki in še bolj izpopolnjeni obliki bomo nadaljevali naše delo, ki smo se ga lotili in prepričana sem, da bomo uspeli. Za vsakega mladega človeka je pomembno, da se usposobi za samostojne nastope v javnosti, kajti v življenju se mora vsak znajti in se uveljaviti kot osebnost.

Sonja Samonig

ZVEZA KOROŠKIH PARTIZANOV vabi na

spominsko svečanost

ob partizanskem spomeniku na Komlju v nedeljo 13. oktobra 1974 ob 11. uri. Slavnost je posvečena 30-letnici smrti kurirske čete, ki so jo pri Apovniku na Komlju ubili nacisti.

Na sporedu so slavnostni govor in govori preživelih borcev, polaganje vencev in družabnost pri Štubarju.

Vabljeni so člani Glavnega odbora ZKP ter rojaki iz bližnje in daljne okolice.

Člane Glavnega odbora ZKP še obveščamo, da v soboto 5. oktobra 1974 pride skupina 60 bivših partizanov in partizank iz Maribora na izlet po Koroški. Z njimi se bomo srečali isti dan ob 16. uri pri tov. Lucu v Veselah pri Št. Vidu v Podjuni. Pridite, da se mariborskim tovarišem skromno oddolžimo za njihovo gostoljubnost na srečanju v Logarski dolini.

Odbor

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tor

svoje navdušenje, zakaj to jih je pripeljalo v zagato. Rušiti je treba samo tam, kjer je nujno, kjer gre za obstoj. Brez-pogojno pa držati ozemlje!

Kot čuti divjad slabo letino in mrzlo zimo že vnaprej ter si nabere masti pod kožo, tako je njega skrbelo, kaj bo pozimi, hkrati pa je upal, da bo to zadnja zima v hosti. Treba se bo izdatno založiti za hude snežne dni.

Zraven njega so sodeli komisar Izток, Blisk in obveščevalni šef Svoboda. Vsi so gledali skozi okno, kjer se je po dolini vila dolga, nepregledna kolona ljudi, krav, volov in konj z vozmi. Prihajala je z dolomitske strani in izginjala v globeli proti cerkljanskim hribom.

„Penc, lačni ne bomo,“ je odobravajoče dejal Izток. „Kaj hočemo, komisar — če hrana ne pada z neba, se moramo sami pobrigati zanjo, drugače bi nas lahko izstradali.“

Tisto noč, ko so se Nemci odpeljali s kamioni nazaj v Školjo Loko, je Penc odšel z brigado Franceta Prešerna in jurišnim bataljonom v Dolomite. Vdrl je med postojanke. Ondod se je izkazal Karel, ki je vedel za zaloge. Medtem ko je Tarzan z jurišnim bataljonom plašil patrolje — pokalo je iz vseh zased, dva dni in dve noči zapovrstjo — so brigadni in divizijski intendant pri dolomitskih belogardističnih kmetih pobirali skrinje žita, jemali deže z mastjo, klali prašiče in pazirali krave.

Pred pohodom je divizijski intendant razdelil odkupovalnim četam šope papirnatih bonov, ki so imetnikom jamčili, da jim bo nova država po vojni povrnila izgubljeno vrednost.

„Država smo, zato mora biti red, ljudje nam morajo zaupati,“ je govoril komisar Izток. „Nastopajte vljudno, da bodo videli, da nismo taki, za kakršne nas imajo!“

Tu ga je Orlov spet polomil. V štab so prišli poročati, da je kritiziral, čemu jih obremenjujejo s tem papirjem,

ko imajo kmetje dovolj domobranskega čtiva, da si brišejo z njim zadnjice, in jim prav nič ni do bonov, ker ne verjamejo, da bodo kaj dobili zanje.

Že prvo noč se je izkazalo, da dolomitski domobranci ne marajo hraniti sovražnika. Pokalo je vso noč. Nekaj patrolj se je prebilo skozi zasede in napadlo karavane z živim. Zato so se na vozeh z žitom peljali tudi nekateri ranjenci. Karel je po dolgem času spet obiskal svojega strica. Dolgo so tolkli po vratih, pa se ni nihče oglasil. Pes je na verigi skoraj ponorel. Karel je šel v hlev in poiskal bratranca, ki se je bil skrivil v steljo. Šele ta je pregovoril očeta, da je odprl — ko mu je dejal, da bodo drugače spraznili ves hlev.

„Ničesar nimamo, Karlek! ... Obubožali smo ... Če ni, še vojska ne vzame,“ je godrnjal stari, ko jih je vodil s svečo v tresočih se rokah po kaščah, shrambah in kletih.

Odkar ga Karel ni videl, se je mož postaral in zgrbil, obraz so mu prepregle gube razočaranja nad vsem svetom. Prav tako kot zdaj Karlu je govoril njegovi materi, svoji sestri, ko ga je prišla prosit za malo živeža. Rekel ji je, naj ji jo priskrbi Karel, ta falot, ki se raje klati po hostah, ko da bi delal.

„Stric, če ničesar nimate, bodo poiskali fantje samil!“ Preiskavo je vodil Orlov. Kmalu so odkrili skrito kaščo na skednju, zametano s senom. Med žitom je Orlov staknil petdesetlitrsko neopleteno steklenico z žganjem. Odprl jo je in prijetno je zadisalo po vsem skednju. Ko je je tovoril ven, tiščoč jo z obema rokama k sebi, kot bi nosil nevesto, se je pred hišo, kjer so nalagali na voz, spotaknil ob kamen in padel. Steklenica mu je padla iz rok in se razbila ... Prijetno je zadisalo po dvorišču, Orlov pa bi se bil skoraj razjokal od besa.

„Stric, tudi vole vam bomo vzeli in vam dali bon!“ je rekel Karel.

ČESTITAMO!

Prejšnji četrtek je koroški deželni glavar Wagner izročil zaslužnim deželanom odlikovanja in dekrete. Med odlikovanci je bila tudi mag. dr. Ana Petek, kateri je deželni glavar izročil dekret o imenovanju za višjega študijskega svetnika. To priznanje je dr. Petkova prejela za dolgoletno pedagoško delo v svojem profesorskem poklicu na slovenski gimnaziji. Dr. Ana Petek je hči znanega voditelja koroških Slovencev dr. Franca Petka.

Ani Petkovi k imenovanju za višjega študijskega svetnika iskreno čestitamo ter ji v njenem pedagoško-izobraževalnem delu želimo še mnogo uspeha.

Prosvetni delavci občine Kranj obiskali Koroško

Temeljna izobraževalna skupnost Kranj je letos že petič organizirala „dan prosvetnih delavcev“. Tokrat ga je povezala z izletom po Koroški ter srečanjem z učitelji in predstavniki političnih in kulturnih organizacij koroških Slovencev, ki so ga s kratkim kulturnim sporedom oplešali globaški prosvetaši in recitatorja slovenske gimnazije v Celovcu.

Srečanja prosvetnih delavcev, ki je bilo preteklo soboto, se je udeležilo nad tristo učiteljev iz kranjske občine. Pot jih je vodila v razne kraje Koroške, med drugim v Rož, na Gure, Gospo sveto, Ojstrovico, Djekše in v druge kraje v Podjuni. Obiskali so tudi našega harmonizatorja in skladatelja Pavla Kernjaka, v Pliberku pa so si ogledali galerijo koroškega slikarja Wernerja Berga.

Popoldne je bil v dvorani gostilne Šoštar v Globasnici kratek kulturni spored. Ob tej priložnosti je predsednica kadrovske komisije pri Temeljni izobraževalni skupnosti občine Kranj Anka Zevnik posebej pozdravila tudi predsednika ZSO dr. Francija Zwittra, tajnika NSKS Filipa Warascha, vodjo manjšinskega oddelka pri deželnem šolskem svetu Rudija Vouka in tajnika SPZ Andreja Kokota.

Predstavniki koroških Slovencev so goste iz Kranja seznanili s trenutnim narodno-političnim položajem in prosili, da po svoje podprejo težki boj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

V kulturnem sporedu je nastopil domači pevski zbor, Anita Hudc je brala iz svojih del, dijaka slovenske gimnazije Andreja Zikulnig in Andrej Mohar pa sta doživeto recitirala pesmi koroških avtorjev, medtem ko je za družabni del srečanja poskrbel ansambel Bellamies oziroma Katarinški fantje.

„Kar imejte bon! Vole pa mi pustite! Raje grem sam z vami ali pa fanta vzemite s seboj, čeprav je še mlad,“ je predlagal skopuh, prepričan, da bi on ali sin ob prvi priložnosti pobegnil, volov pa ne bi bilo nikoli več nazaj.

Kolona je šla mimo, v štab pa je prišel divizijski intendant in poročal Pencu, da so spravili na svobodno ozemlje nad dvesto krav in štiri tisoč kilogramov žita.

Ko so obrali Dolomite, so se delegacije vaških mož napotile po zaščito k Nemcem in prezidentu Rupniku. Le-ta jim je res izposloval pomoč. Penc je preusmeril divizijo na Gorenjsko. Čez noč se je vrnil v te kraje blaženi mir in domobranci so spet lahko mirno vasovali pri svojih izvoljenkah, spali doma in čakali na Angleže.

V naslednjih nočeh je Penc vzdignil Prešernovo brigado, vojno področje in Škofjelški odred ter jih poslal v kranjsko okolico. Tam so terenci pripravili hrano in jo je bilo treba samo vzeti, toda z oboroženo silo, ker so bile po vseh vaseh žandarmerijske postojanke ali nemška vojska.

Brigada je imela srečo. Na poti proti predmestju so naleteli na kolono šestih nemških kamionov, ki so prav tako izvajali preskrbovalno akcijo. Ko je mitralješki rafal razbil steklo prvega kamiona, so avtomobili obstali, njihovi spremljevalci pa so se razbežali po polju v noč. Partizani so oplenili kamione, takoj potem pa je dal Karel avtomobile zažgati. Goreli so z visokim plamenom. Onkraj reke so se nato oglasili topovi. Pokalo je po zasedah, lajali so psi, sami so škripale in harmonike pele.

Četa Orlova je staknila v neki hiši pri dekletih tri nemške vojake. Vzeli so jih z dekleti vred. Vasovalci niso prišli daleč, dekleta pa so samo ostrigli na balin in ostale so v brigadi.

Brigada in odred sta vozila proti cerkljanskim goram več kot sto glav mukajoče živine in šestdeset voz hrane.

Zlati jubilej avstrijskega radia

V teh dneh slavi avstrijski radio 50. obletnico ustanovitve 1. oktobra 1924 kot RAVAG. Za svoj zlati jubilej je pripravil celo vrsto slavnosti, predvsem pa je praznovanje povezano z najrazličnejšimi demonstracijami polstoletnega razvoja in današnjih zmogljivosti te brez dvoma najvažnejše ustanove javnega obveščanja in oblikovanja javnega mnenja. V ta okvir pa sodi poleg vsega drugega tudi „jubilejno darilo“ avstrijskega radia, ki obsega po eni strani izžrebanje 10.000 radijskih sprejemnikov med socialno najbolj šibke poslušalce, po drugi strani pa dve kaseti gramofonskih plošč s posnetki za avstrijsko zgodovino pomembnih govorov in izjav ter prispevkov nekdanjih ljubljencev med poslušalci radia.

Praznovanje 50-letnice radia razumljivo obsega vrsto priložnostnih oddaj, in sicer tako v skupnem vseavstrijskem programu kakor tudi v programih posameznih zveznih dežel. Tako obsega „jubilejni teden“ (od 1. do 6. oktobra) na Koroškem pogled nazaj na raznih področjih radijske dejavnosti; med drugim je temu služila tudi včerajšnja slovenska oddaja, ki je bila namenjena pregledu 28-letnega delovanja slovenskega oddelka pri celovškem radiu. Koroška je bila udeležena v vseavstrijski celodnevni oddaji 2. oktobra pod naslovom „En dan v Avstriji“, jutri pa bo prispevala svoj del k skupni oddaji „Avstrija v pesmi in glasbi“ (ob 15. uri v regionalnem programu, kjer bo sodeloval tudi ansambel „Korotan“, ki ga vodi Hanzl Kežar in ki deluje v okviru SPD „Danica“ v Št. Vidu v Podjunji), medtem ko bo v nedeljo ob 14.30 uri sledila še lokalna dokumentacijska oddaja „50 let avstrijskega radia“.

Spored jubilejnih prireditev je celovški radio začel minulo soboto s peštrim večernim nastopom Ernsta Stankovskega, ko je bil hkrati izročil svojem namenu tudi novi moderno opremljeni studio v Celovcu. To pomembno pridobitev bo celovški radio jutri predstavil tudi široki javnosti, ko bo od 8. do 18. ure v novem studiu „dan odprtih vrat“. Podoben korak v javnost pa bo napravil v nedeljo, ko bo v času od 9. do 16. ure omogočil obisk v veleoddaj-

niku na Dobraču, kamor bodo vozili posebni poštni avtobusi izpred beljanskega glavnega kolodvora (odhod ob 8., 9. in 10. uri).

Delež Koroške v okviru avstrijskega radia je bil vse do leta 1945 zelo skromen, je na tiskovni konferenci poudaril intendant celovškega radia prof. Peter Goritschnig. Po drugi sve-

točni vojni pa je tozadevna dejavnost na Koroškem zabeležila izreden razmah, tako da zavzema danes celovški radio že vodilno vlogo v skupni produkciji vseh avstrijskih studiov. Pri tem brez dvoma pomeni posebno obogatitev stalni spored v slovenščini, katerega začetek sega nazaj v leto 1946, ko je takratna britanska zasedbena oblast uvedla posebne oddaje za slovenski del koroškega prebivalstva. Tekom let so se te oddaje razvile v „miniaturni dnevni program“, kakor jih je imenoval prof. Goritschnig; vendar je treba pripomniti, da pri tem ne gre za nekakšen neodvisen slovenski spored, marveč v veliki meri (zlasti kar zadeva oblikovanje javnega mnenja) za „prevod“ nemškega sporeda.

Ob 50-letnici svojega obstoja in delovanja je avstrijski radio — kakor je bilo že uvodoma povedano — v koprodukciji s podjetjem Philips založil dve kaseti gramofonskih (stereo) plošč. Dve plošči obsegata arhivske posnetke govorov in izjav raznih osebnosti, ki so bolj ali manj odločilno posegle v politično življenje Avstrije v letih prve republike, v dobi stanovske države in nacistične zasedbe ter v drugi republiki do leta 1955, ko je Avstrija s podpisom državne pogodbe spet dosegla svojo neodvisnost. Predaleč bi vodilo, če bi hoteli tukaj podrobno naštevati vsa imena, kajti seznam sega vse od Rennerja, Bauerja, Miklasa, Innitzerja, Dollfuša in Schuschnigga preko Hitlerja, in Goebbelsa do Figla, Körnerja, Schärfa, Raaba in papeža Pija XII.

Podobno je z drugo kaseto, ki prav tako vsebuje dve plošči ter s posnetki nekdanjih ljubljencev med poslušalci avstrijskega radia predstavlja pestro galerijo umetnikov besede in glasbe. Tukaj srečamo slavna imena skladateljev in interpretov njihovih stvaritev, prav tako pa imena avtorjev knjižnih oziroma odrskih del ter njihovih izvajalcev. Da jih omenimo le nekaj: Albin Skoda, Werner Kraus, Leo Slezak, Franz Schubert, Raoul Aslan, Else Rambašek, Charly Gaudriot, Karl Farkas, Robert Stolz, Franz Lehar, Richard Tauber, Johann Strauss, Hugo Wiener, Fritz Imhoff, Hans Moser itd.

Za obe kaseti pa velja še omeniti, da sta jim priloženi lepo opremljeni brošuri, ki v besedi in sliki dopolnjujeta posnetke na ploščah. Obe kaseti plošč bosta tudi v prosti prodaji in bosta gotovo vzbudili ustrezno zanimanje v javnosti — med tistimi, ki se zanimajo za zgodovino Avstrije, in onimi, ki se hočejo ob glasovih nekdanjih radijskih ljubljencev v spominu povrniti nazaj v minulih 50 let avstrijskega radia.

Še je čas za prijave

Ravnateljstvo Kmetijske strokovne šole za fante v Podravljah obvešča kmetovalce, da je še čas za prijave učencev k obisku šole v šolskem letu 1974/75.

Pogoj za vpis v prvi letnik je zaključeno deveto šolsko leto, v drugi letnik pa se lahko prijavi učenci, ki so uspešno končali prvi letnik katerekoli kmetijske strokovne šole.

Kakor znano, ima Kmetijska strokovna šola za fante v Podravljah od leta 1971 naprej status javne ustanove. To pomeni, da ji pripadajo iste pravice kakor ostalim kmetijskim šolam v Avstriji. To tako v pogledu na priznanje strokovne kvalifikacije učencev, kakor tudi glede na podelitev šolske in internatske podpore, brezplačnih šolskih knjig in povrnitve voznih stroškov na poti šola—dom.

Kmetovalci, lastne izkušnje vas učijo, da je v današnjem času težko gospodariti brez vsestranske strokovne izobrazbe. V jutrišnjem svetu, v času, ko bodo gospodarili vaši sinovi, pa bo o gospodarskem uspehu, o bitji ali ne bitji vaših kmetij, merodajno odločal činitelj strokovno znanje.

Zato omogočite vašim šinovom — jutrišnjim gospodarjem, da si osvojijo vsestransko strokovno znanje! Vedite, da je strokovna usposobljenost poleg kmečkih posesti, ki jih boste nekdo zaupali vašim potomcem, najdragocenejša dota za njihovo poznejše gospodarsko uveljavljanje, ki pa vas bremeni edinole z odsotnostjo vaših sinov v poznih jesenskih in zimskih mesecih.

Poslužujte se Kmetijske strokovne šole za fante v Podravljah, ki vam daje jamstvo, da bo vašim sinovom posredovala kompleksno strokovno znanje s področja naše ožje kmetijske proizvodnje, da bo poglobila njihovo veselje do kmečkega dela in poklica in da jih bo vzgajala v zavestne in aktivne člane naše narodne celote.

Slovensko prosvetno društvo „Bilka“ v Bilčovsu

V a b i l o

Vse člane našega društva vljudno vabimo na

REDNI OBČNI ZBOR

ki bo v soboto 12. oktobra 1974 s pričetkom ob 19.30 uri pri Miklavžu v Bilčovsu.

Na dnevnem redu bodo poročila, volitev novega odbora in slučajnosti. Po občnem zboru bosta dr. Pavel Apovnik in Hanzej Weiss imela skioptično predavanje o lužičkih Srbih.

Člane in prijatelje društva prosimo, da se občnega zbora in predavanja udeležijo v čim večjem številu.

Odbor

Slovenski oktet pozdravlja koroške Slovence

Slovenski oktet se trenutno mudi na turneji po Norveški, od koder je Slovenski prosvetni zvezi in uredništvu našega lista poslal razglednico, na kateri nam člani ansambla pišejo: „Slovenski smo fantje pri Dravci doma“; ta naša koroška pesem je ogrela tudi Norvežane na skrajnem severu — od preliva Nord Kap do Kirkenesa ob sovjetski meji. Prirčno pozdravljamo vse koroške Slovence!

Slovenski oktet nam je, kot smo poročali, poslal pozdrave tudi z letošnjih letnih iger v Dubrovniku. Za to pozornost se našim prijateljem lepo zahvaljujemo. Prijateljska vez med Slovenskim oktetom in koroškimi Slovenci je res iskrena, saj nas družijo mnogo prijateljskih skupnih doživetij ob slovenski pesmi, ki so jo nam poklonili ti mojstri vokalne glasbe ob raznih koncertih, ki jih je organizirala Slovenska prosvetna zveza. Slovenski oktet nedvomno sodi med najboljše interprete koroške slovenske narodne pesmi, s katero je po vsem svetu žel mnogo uspeha, kar je tudi priznanje za visoko kulturno stopnjo naše pesmi.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Ton

Tako se je dogajalo noč za nočjo, zdaj na tej zdaj na oni strani osvobojenega ozemlja, tako da so tudi Nemci videli, da se korpus temeljito pripravlja na ofenzivo.

Hrana je prihajala tudi iz Bohinja in Blejskega kota. Odrjed je gonil živino čez Jelovico mimo Travnika, dokler divizijski štab ni dobil obvestila, da je preskrbovalna pot presekana. Domobranci so z nemško pomočjo napravili postojanko pri Svetem križu na obrobju Jelovice. V njej je bilo mnogo domačinov, ki so zaprli zasedami tudi vse zveze.

Pemc je vedel, da morajo pohiteti s preskrbovalno akcijo, ker so jih Nemci stiskali z novimi postojankami in močili s sistematičnimi postopnimi vpadi. Kratkotrajno zatišje je naznanjalo vihar, katerega se večina ni zavedala, on pa se ga je bal.

Svoboda se je dokopal do načrtov utrdbene linije Alpenwall, ki jo je gradil general Jordan z namenom, da bi zaustavila nasprotnika iz italijanske smeri in Balkana ali pa ob izkrcanju. Prinesel jih je Pemcu.

Razgrnil je snop dragocenih dokumentov po mizi. Vsi štabni ljudje so si jih ogledovali. Ta veliki obrambni sistem naj bi zasedla nemška armadna skupina.

Pemc se je mračno ozrl h komisarju Iztoku in obveščevalcu, rekoč:

„Ali vesta, kaj pomeni, če se ta načrt uresniči?“ Zaskrbljen si je brisal očala. „Vsa Slovenija bo frontal! Okoli milijon vojakov!... In kaj pomeni to za naš korpus? Najprej nas bodo odrinili od komunikacij, če pa nam ne bo uspelo zapustiti tega prostora, nas bodo zničili.“

„Mogoče je pa načrt slepilo, podtaknjene abwehra ali gestapa?“ je menil Blisk.

Svoboda je zmajal z glavo:

„Oficir, s katerim sem vzdrževal zvezo, je delal sam v utrdbenem štabu in mi dajal eno leto zanesljive podatke.

Celo ponudil se je, da bi šel z menoj v partizane, pa mislim, da nam trenutno bolj koristi v nemškem štabu.“

Blisk pa je še dvomil:

„Toda, če Nemci računajo, da bo prišel ta načrt v roke Angležev, jih lahko odvrne od izkrcanja v Istri in prodiranja prek Slovenije in Avstrije v Nemčijo.“

Dolgo v noč so razpravljali o nemških, angleških in ruskih načrtih, od katerih je bil odvisen položaj korpusa. Nikomur ni bilo do tega, da bi skozi njihovo domovino šli Angleži. Soglašali so, da mora načrt čimprej v glavni štab Slovenije. Zato ga je poseben kurir takoj odnesel v korpus.

Iz novic, ki so se zbirale iz raznih virov, so slutili, da se pripravljata nekaj večjega. Blisk je prihajal od Nestorja in je prav tako prinesel vznemirljive napovedi. Nemški podoficir, ki je bil zaposlen pri kablu Bled—Berlin—Trst in povezan z obveščevalcem Iztokom, je vedel povedati o živahni izmenjavi poročil in novih enotah, ki naj bi prišle na ozemlje Gorenjske. Spričo vseh teh opozoril so se z novo vneto pripravljali na največji naval od vseh, kar so se jih dotlej že ubranili.

9

Divizija je branila položaje od Žirovskega vrha do cerkljanskih hribov. Dnevi so bili sončni, sneg je kopnel in pobočja gora so kazala že oguljena rebra. V zraku je bil pomladanski dih, pomešan s slutnjami ostrejših sap.

Potem ko je bil sovranski odbit na vsej črti in ni mogel prodreti niti v Cerkno niti na Blegoš, je obmiroval. Nato so pritisnili Nemci na korpus z južne strani. Vztrajno, počasi, iz dneva v dan so ga odrivali vse globlje v Trnovski gozd. Iz daljav je bilo vsak dan slišati bobnenje, odmeve bojev, ki jih je vodila trideseta divizija.

Učiteljski zbor Kmetijske strokovne šole v Podravljah obiskal Slovenijo

Na povabilo družbenih organizacij občine Maribor se je učiteljski zbor Kmetijske strokovne šole v Podravljah pred nedavnim mudil na dvodnevem izletu v Mariboru in okolici, kjer je med drugim bil gost tovarne dušika v Rušah, tovarne kmetijskih zaščitnih sredstev Primus, tovarne alkoholnih in brezalkoholnih pijač Talis, Kmetijskih kombinatov v Mariboru, Ormožu in Kapeli ter obrata za poljenje mineralne vode v Radencih.

Izlet učiteljev Kmetijske strokovne šole v Podravljah je bil predvsem poučnega značaja, saj so se ob tej priložnosti lahko seznanili z ustrojem posameznih kmetijskih in drugih podjetij, katerih predstavniki so našim učiteljem natanko obrazložili delovanje in zmogljivosti posameznih tovarn in kmetijskih kombinatov. Ob teh priložnostih so se vedno razvili strokovni pogovori

o sodobni kmetijski proizvodnji in o tozadevni industriji. Obiski pa so seveda bili povezani tudi s prijetnim — z ogledom vinskih kleti v Mariboru, Ormožu in Kapeli. V slednji so dali gostom na pokušnjo tudi arhivska vina, kar je gotovo enkratna priložnost pokušnje izbranih vin.

Na povratku je naše učitelje sprejel predsednik občinske skupščine Maribor inž. Vitja Rode ter jih zadržal na daljšem prijateljskem pogovoru. Beseda je v glavnem tekla o vprašanih slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem in posebej o problemih, s katerimi se srečuje slovenska Kmetijska strokovna šola v Podravljah. Obisk v Mariboru so zaključili z ogledom Tehnične kmetijske šole, kjer so jih seznanili z učnim načrtom tega zavoda, in z obiskom v tovarni kozmetičnih izdelkov Zlatorog.

Medtem je postal Pemc major. To priznanje mu je vlielo novih moči pri pripravljanju brigad na bližajoče se boje. Nemški udar je hotel pričakati z izpopolnjenim moštvo. Povsod, kjer so pobirali hrano, so mobilizirali tudi že starejše moške za bojne enote. Brigade, pi so štele pred dobrim letom po sedemsto mož, so sedaj premogle samo še po štiristo do petsto ljudi. Dvizija, ki je imela po kapitulaciji Italije več kot tri tisoč mož, se je skrčila na polovico.

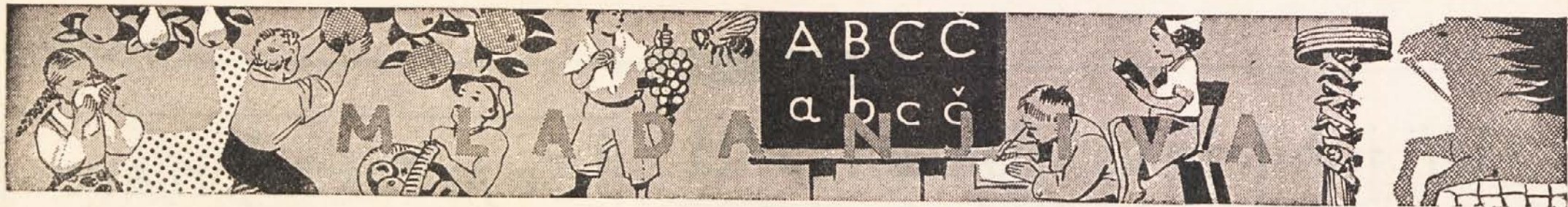
Pemc, komisar Iztok in načelnik Petelin so se dan za dnem mučili, da bi enote spremenili v vojsko, ki bo šla disciplinirano v zadnji spopad, ki bo — politično močna — vzdržala zadnji pritisk in se znala boriti tudi frontalno.

Obsedeni od pričakovanja neznanega, niso mirovali. Ko Nemcev ni bilo in ko so se beli v Dolomitih zabuli v postojanke, je divizija izvajala politično ofenzivo. Enote so povsod prirejale mitinge in se povezovali z odbori Oslobojilne fronte, ljudsko oblastjo in mladino.

V Žireh so priredili miting v sokolskem domu. Čeprav je bil sovranski blizu, se je v dvorani trlo ljudi, kmetov in delavcev iz daljne in bližnje okolice, željnih novic in besed o svobodi.

Major Pemc je s svojim štabom organiziral pravcato parado. S položajev je potegnili jurišni bataljoni in divizijsko zaščito. Ti dve enoti sta korakali mimo tribune, kjer so bili poleg štaba predstavniki ljudske oblasti, partije, mladine in množice gledalcev. Dotlej so bili ljudje navajeni gledati samo kolone, partizanske, nemške ali domobranske, saj je bilo to bojno področje in je po okoliških hribovih stalno pakalo.

Divizijska godba je tokrat igrala brez skrbi pred minami. Na čelu jurišnega bataljona je korakal njegov štab z novim komandantom Tarzanom, komisarjem Veljkom in Borisom na čelu. Takoj za njimi so korakali mitraljezci — Primož, Janko in Sulc — potem avtomatičarji. Borci so bili v

Bunka

Njegovega pravega imena se ne spominjam več. Vedno smo mu rekli Bunka. Morda zato, ker je vsa vas vedela, da ga stric in teta bolj hranita z bunkami kot s kruhom. Starši, ki so premogli le kajžo in kopico otrok, so ga, brž ko je začel hoditi v šolo, dali za pastirčka k sorodnikom, ki sami niso imeli otrok.

V šoli je bil Bunka bolj redek gost. Spomladi je pomagal pri oranju ali pobiral z njiv kamenje, ki pa ga je bilo kljub temu čedalje več, kot bi ga kraška notranjska zemlja kar naprej bruhalo iz sebe. Jeseni je Bunka pasel živino ali pomagal pri pospravljanju pridelkov. Zato bi še najbolj utegnil prihajati k poku pozimi, pa kaj, ko ni imel obuvala. Vendar je pozimi večkrat prišel. Če je bil sneg, si je ovil noge s staro vrečevino in tako ohototan prikoracal v šolo.

Seveda je zato pri učenju močno zaostajal. Učiteljica je dobro vedela, v kakšni hudini živijo, in mu je hotela ri spraševanju pomagati:

„No, pa mi povej vsaj to, koliko je v vaši vasi hišnih števil?“ ga je vprašala.

Bunka se je naprej zazrl nekam v strop, kot bi tam iskal pomoči, a kmalu si je pomagal iz zadrege z odgovorom:

„I, nemara da je na vsaki hiši po ena!“
Bušnili smo v kroh. Tudi učiteljica se je prikradel na ustne prizanesljiv smehljaj, ko je dejala:

„Ti si mi pa zares prava bunka!“

Njegove oči so spominjale na potrpežljivega volička, ki tudi takrat, ko zapleše po njem bič, le trpko mežika. Povsem pa se je Bunka spremenil, dakar ga je stric za kazen ali zaradi dela pridržal tudi čez nedeljo, ko je sicer navadno odhajal domov v sosedno vas. Takrat ga je domotožje poglajalo v obupno jezo, ki jo je z bičem prenašal na živino, celo na najbolj priljubljenega telička.

Ob takih prilikah smo se ga vrstniki kar nekam bali. Drugače pa smo se radi družili z njim, če je le utegnil. Iz piščalk, ki si jih je urezal iz muzevnega lesa, je znal izvabljeti čudno nežne glasove, ki so nas spomnili na dehtenje vijolic v rebri. Pravili so, da bo neki prav tako dober godec kot njegov oče, ki je ob nedeljah raztegoval harmoniko po vaških krčmah. Kamen pa je znal Bunka zadegati prav čez streho podružnične cerkve, kar se še nobenemu izmed vrstnikov ni posrečilo.

Toda otroci smo znali biti kdaj pa kdaj tudi surovi, kot je bilo surovo revno vaško življenje.

Tistikrat smo v šoli pisali še na tablice. „Ten-ko gor, de-be-lo dol!“ nas je učila učiteljica. Škrilčki so štrebljali, da je šlo skozi ušesa. Seveda smo jih mnogo polomili. Nekaj pri pisanju, nekaj pa na poti domov, ko smo

se včasih kar s torbicami mlatili po hrbtih.

Vsi smo vedeli, kako Bunka neznansko skrbno čuva svojo tablico in škrilček. Najbrž zato, ker je vedel, da bo težko dobil kaj novega. Škrilček je vedno ovil s cunjico, preden ga je spravil v puščico, da se ja ne bi zlomil. Nekoč pa smo se nalašč spravili nad njegovo tablico in škrilček. Na poti domov smo se hitro naskrivaj dogovorili. Nenadoma smo začeli gledati v zrak in kričati:

„Pol naprej, pol nazaj!“

Tako smo pogosto vpili na jate vran, da bi se razdvojile. Bunka je bil ves nor na ptiče,

Lisica in raca

Raca plava po vodi. Pride lisica in jo prijazno nagovori:

„Ljuba račica, kako lepa si in kako spetno plavaš po vodi. Kar ne morem se te nagledati! Priplavaj vendar malo bliže, rada bi ti povedala nekaj važnega!“

Raca se nasmehi in reče:

„Dobro te poznam, zvita tetka, tebi diši moje meso!“

In plava mirno dalje.

Lisica pa odide osramočena v gozd.

Stari Vučko se je rad bahal, da je najbogatejši človek na Bistrici. Ponavadi se je postavil sredi velikega dvorišča in kadil pipo z dolgo cevjo. Pod sukničem je nosil telovnik, čez telovnik pa mu je visela verižica, na kateri je imel pripeto veliko srebrno žepno uro.

Če je iz svojega velikega ograda dal kakemu Bistričanu jabolko, mu ga je dal iz bahaštva. Ob taki priložnosti je rad dejal: „Na, jabolko in ga pojej, lakotnik!“

Nekoč so Vučku tesarji tesali tramove. Prekriti je hotel hišo, ki je bila že stara. S tesarji je delal tudi Radohov Naci, ki je bil najbolj reven v vasi. Vučko ga je vzel na piko in bi se rad delal norca iz njega. Vendar se mu je bal reči, da je lakotnik, ker je

vedel, da je Naci najmočnejši človek na Bistrici. Da bi se tudi pred tesarjem pobahal, je Naciju dejal:

„No, Naci, ti nič nimaš. Dam ti hrast, ki ste ga pravkar ste-

FERDO GODINA

Vučko in njegov tram

sali, če si ga sam odneseš domov.“

Nacija je zbadlo, ker mu je Vučko dejal, da nič nima. Oči so se mu kar zablistale od jeze.

„Bo tram res moj, če si ga odnesem domov?“ je vprašal Vučka.

„Res,“ je dejal Vučko bahavo.

Bil je prepričan, da trama Na-

ci sploh ne bo mogel dvigniti. Dolg je bil šest metrov in ga je malo prej komaj dvignilo šest tesarjev.

Naci si je pljunil v roke, zgrabil tram in si ga zavihtel na ra-

mo kot prazno vrečo. Nesel ga je z dvorišča na pot. Ko je hodil s tramom proti domu, so ga srečavali ljudje. Rekli so mu:

„Se Bistrico si boš dvignil na rame in jo boš kam odnesel, tako si močan.“

Ko je tako Naci nosil tram proti domu, je pritekel za njim Tučko. Rekel je Naciju:

„Vsaj malo si spočij!“

Vojan Arbar

Kuža se predstavi...

Črn, živahen, kodrast psiček, poskakujem kot kozliček, voham, praskam, cvilim, lajam, kjer le morem, ponagajam.

Moja glava pasja pamet, moja dlaka pasji žamet, štiri tace, smrček, rep, Mihec žuga mi: „Potep!“

postavljal z njim, saj vendar marsikdo še navadnega pipca ni premogel. Zato me je Bunka zdaj nejeverno pogledal:

„Za koliko časa?“

„Za zmeraj! Pa še za čmrlje ti bom povedal, da jih bova ogradila“, sem dodal, ves vesel, da se je le otajal.

Po pravici povedano, mi je bilo za nožič vendarle še precej časa kar malce hudo, ampak — z Bunko sva postala dobra prijatelja.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tor

novih esesovskih plaščih, z brzostrelkami čez prsi. Sami mladi obrabi, drzni, ožgani od sonca in vetrov. Obuti so bili v nove žirovske čevlje, gozjarice, ki jih ni premočil ne sneg ne voda.

Pemc jih je gledal s ponosom. Kakšna vojska, kot v sanjah! Posebno skrb jim je posvečal načelnik štaba. Od teh fantov je že vsak zase nekaj pomenil, kaj pa šele celota! Če bi imel tri brigade takšnih — vsaj dva tisoč mož — se ne bi bal Nemcev ne belih, je premišljal Pemc.

To je bil cveč naroda. Elita vojske. Sama mladina. Dekleta so norele, ko so gledale strumne vrste borcev, ki so se jim smele oči svetile, kot bi izzivali samo nebo.

Edino vojska, enotna in močna, lahko uresniči cilje revolucije in zagotovi, da se bo novi svet, porojen iz trpljenja, obdržal pri življenju, je mislil Pemc.

„Živela slovenska narodnoosvobodilna vojska! Živel Tito! Živelo bratstvo narodov Jugoslavije!“
Vzklikanju ni bilo ne konca ne kraja.

Potem so se enote postrojile. V vetru so plapolale slovenske in partijske zastave. Zadonela je pesem. Njeni zvoki so odmevali v sinjino, vse do oblakov, ki so kot splašene ptice plavali na zahod.

Štab korpusa je poslal za divizijo trideset odlikovanih. Načelnik Petelin jih je držal v naročju s svečanim obrazom, kot bi bila res iz zlata.

Major Pemc je vzel v roke seznam in poklical trideset imen. Med odlikovanci so bili komandirji, vodniki, mitraljezi in komandanti. Sami v borbah prekaljeni možje in fantje. Tudi Primož je bil med njimi. Stisnil je šarca k životu in se postavil poleg Tušarja, ki je že prišel iz bolnišnice ter so se mu rebra in duša že zacelile. Zdaj, ko so izgubili že večino diverzantov, je Tušar postal komandant bataljona. Ob njem je bil Orlov, ponosno zravnčan. S Primožem sta se srečala

z očmi in se premerila. Poleg njega je stal orjaški Keča pa še nekaj drugih fantov iz udarnega.

Orlov se je topilo srce, ko mu je Pemc pripenal na prsi red hrabrosti in mu prijateljsko stisnil roko. Gorenja vas je bila pozabljena — tudi če bi jo bili osvojili, bi bila spet izgubljena... Dobil je tudi čin poročnika, ki so ga bili takrat zadržali. Spet se je dvigal. Počutil se je drug človek, izbran med izbranimi. Zdaj je oprostil vsem vse. Pripravljen je bil partiji služiti vdano — prav tako sebi kot skupnosti v prid, po svoji stari navadi. V tem trenutku mu ne bi bila nobena naloga pretežka.

Primož je doživljal odlikovanje drugače. Živi se hrani mo s slavo mrtvih, je pomislil. Grenko mu je bilo pri duši, ko se je spomnil na tiste, ki so se borili z njim, pretrpeli ali napravili prav toliko kot on, pa niso nič dobili. Čutil je njihove oči kot rahel očihek. Vedel je, kaj bi mu odgovorili, če bi ugovarjal. „Fant, ti ne razumeš,“ bi rekli komisarji. „Tudi če bi vsem radi ustregli, nimamo dovolj pločevine... Še to, kar smo vam dali, so nam skovali Rusi.“ No ja, če je tako, si je dejal, pa naj bo. Rusi ideje in odlikovanja, Angleži municijo in orožje, mi pa kri, pa je celota...

Sicer mu vojska z odlikovanji, čini in razvrstitvami v člane in nečlane stranke ni bila tako všeč kot prve partizanske čete. Krepko je stisnil roko Pemcu in sklenil, da bo te misli skrtil tudi pred Ano in pred partijo; morda jih bo povedal le Vojku...

Nehote se mu je vsilila primerjava iz zgodovine. Ko se je vojska Aleksandra Velikega umikala skozi puščavo in od žeje umirala, so vojaki prinesli Aleksandru v čeladi vode. „Zame je je preveč, za vse pa premalo,“ je dejal in jo zlil v pesek.

V Primoževi duši je zazijala vrzel, vanj se je nacejala grenkoba. Med borci in tistimi, ki vodijo, počasi nastaja razpoka, ki se utegne razširiti in poglobiti. Morda jo bodo

zapolnili s krvjo in trpljenjem, če bo mogoče...

Na mitingu je govoril komisar Iztok. V njegovih besedah je bil zanos spriču bližajočega se konca vojne, hkrati pa opozorilo na preizkušnje, ki jih čakajo v naslednjih mesecih. Pozval je ljudi, da strnejo svoje moči v poslednjem boju in se družno pripravijo na odpor, ker bo sovražnik prav gotovo v ofenzivi šel skozi te kraje...

Sredi bučnega in veselega razpoloženja je Primoža poiskal Blisk. Čestital mu je in ga presenetil:

„Že veš, da ti je Ana rodila sina?“

„Sina!“ je dahnil Primož.

„Andrej mu je ime, kot tvojemu očetu, in Marko mu je bil za botra.“

Primožu je bilo, kot da so oživeli oče, mati in sestra, ko da polja ob domačiji spet zelene, kot da je hiša pod streho... da, začena se novo življenje...

„Moram jo videti, četudi bi dezertiral za nekaj dni!“
„Ne bo treba,“ je rekel Blisk in ga peljal k Pemcu. Pemčeva usta je preletel smehljaj. Izdal mu je dovoljenje za cel teden dopustal

„Zakaj nimaš čina? Saj si že od dvainštiridesetega v hostli, ne?“ je vprašal Primoža Pemc.

„Mitralskec sem. Šarcev menda ne boste dali novincem?“

Pemc ga je dobrohotno udaril po plečih.

„Dali ti bomo četo!“

„Tega pa ne! Bolj bom koristil pri mitraljezu!“ se je naglo ubranil Primož.

10

Medtem ko je brigada vozila hrano in gonila živino z Gorenjske, je bil Vojko v Cerknem na partijskem tečaju pri štabu korpusa.

(Dalje v prihodnji številki)

AGATHA CHRISTIE

Ženska je izginila

Nekdo je zvonil. Tommy je vstal. Njegova zasebna detektivska agencija že dolgo ni imela odjemalca, zato se je razveselil. Rekel je svoji ženi:

— Tuppence, ti boš nastopala kot tajnica. Bodi važna in mi izkazuj čimveč spoštovanja. Na odjemalca morava napraviti dober vtis. Pojdi, pripelji ga.

Tommy je sedel za pisalno mizo in potegnil iz nje množico fasciklov in aktov ter jih razmetal predse. Delala se je, kot da je zelo poglobljen v delo, ko je njegova žena pripeljala obiskovalca, visokega močnega moža, zelo počrnelega, ožganega od sonca in vetra. Njegove svetle oči so še bolj poudarjale temno barvo njegove kože.

— Jaz sem Gabriel Stevansson. — je dejal prišlek.

— Gospod Stevansson, — ga je prekinil Tommy važno. — Čez 15 minut pričakujem vojvodo Bluntskega, tako da imam za vas na voljo le nekaj trenutkov. Moja zapurna tajnica si bo vse zapisala, pa bom potem videl, kaj lahko storim za vas. Preidite k stvari. Prepričan sem, da se tudi vam mudi, ker ste prišli s taksijem. Sicer pa se mi zdi, da še ni dolgo, kar ste bili na severnem tečaju.

— Neverjetno! — je vzkliknil obiskovalec. — Le kako ste vse to uganili? Saj ste pravi Sherlock Holmes.

— Tega ni bilo tako težko uganiti, je dejal Tommy, vse to sem sklepal iz vašega videza.

— Torej zakaj sem prišel k vam, — je začel svojo zgodbo Stevansson. — Sem polarni raziskovalec. Dva meseca pred odhodom na zadnjo polarno ekspedicijo, s katere sem pravkar prišel, sem se zaročil s Hermione Gordon. To je čudovita ženska, prav takšna, kakršno potrebuje raziskovalec. Pomislite, nikakor ni privolila, da bi zaradi nje opustil nameravano ekspedicijo. Torej, včeraj sem prišel v Anglijo. Zaradi spleta raznih okoliščin smo se vrnili dva tedna prej in takoj sem pohitel na obisk k ljubljani Hermione. Živi pri teti Susanne Kloner. Na žalost Hermione nisem našel doma, njena teta pa se je izmikala in nikakor ni mogla povedati, kje je moja zaročenka. Ta njena teta Susanne je zelo debela, jaz pa zelo sovražim debele ženske, in to sem obema vedno govoril. Vsa stvar se mi je zdela sumljiva. Pritisnil sem teto, toda ničesar mi ni uspelo izvleči iz nje. Ker pa sem strahovito trmast, sem jo končno prisilil, da mi je pokazala brzojavko, ki jo je Hermione poslala iz kraja, kjer naj bi bila na okrevanju. To je mesto Maldon v Sussexu. Takoj sem odhitel tja. Nekaj deset vil in dva hotela. Vse sem premetal, obrnil sem se za pomoč na policijo, toda o moji Hermione niti sledu. Vrnil sem se po večdnevem neuspešnem iskanju in zdaj sem pri vas. Bojim se najhujšega, čeprav še ne vem česa. Skrbim me predvsem, ker Hermiona ni ničesar napisala s svojo roko. Veste brzojavko lahko v njenem imenu pošlje vsakdo...

— Prosim, dajte mi sliko svoje zaročenke, — je rekel Tommy.

Raziskovalec mu jo je dal. Tommy je dobro pogledal sliko visoke ženske, ne več tako mlade, toda lepih oči in toplega nasmeha.

— Je to vse, kar ste mi hoteli povedati o izginiti svoje zaročenke? — je vprašal Tommy. — Vsak podatek bi mi bil v največjo korist.

— To je popolnoma vse, — je odvrnil raziskovalec, ko je malo razmislil.

— Čez nekaj dni vam bom povedal, kaj mislim o tem primeru.

Ko sta ostala sama, se je Tuppence obesila možu okrog vratu.

— Dragi, ga je vprašala. — Kako ti je uspelo zvedeti vse to o njem?

— Torej nisi brala davišnih časopisov. V njih je dolg članek o njegovi polarni ekspediciji in množica podatkov.

Dolgo sta razpravljala, kaj bi storila. Končno sta se odločila, da morata v Maldon, od koder je prišla Hermionina brzojavka. Tam bosta začela.

Odpeljala sta se s prvim popoldanskim vlakom in po nekaj urah vožnje sta bila v Maldonu, ki je bil res tak, kot ga je opisal raziskovalec.

DOMISLICE

- Tam, kjer se neha zakon, se začne tiranija.
- Počasi se daleč pride.
- Usodne sile so, ki priklepajo bitja drugo k drugemu, in usoda je star zakon sveta samo moralisti ne morejo tega trditi, sicer bi se človeštvo prestrašilo.
- Kdor vodo žuli, mu v črevih kruli.
- Glad lomi železen grad.
- Življenje je kratko, toda smehljaj je samo trud enega trenutka.
- Zdravilne zeli rastejo tudi v blatnih grapah.
- Različnost mnenj je življenjski sok demokracije; razprtije so njen rak.
- Resnična mladost je lastnost, ki si jo moremo pridobiti samo z leti.
- Izobrazba je fisto, kar je ostalo, ko ste pozabili dejstva.
- Ekstravaganca je način, kako drugi trošijo denar.
- Petkrat meri, enkrat reži.
- Prilikavec lažje najde kovance kakor velikan.
- „Izgubljena“ ženska je ponavadi fista, ki jo je povsod lahko najti.
- Živijo samo fisti, ki se borijo.
- Parlament je veliko srečanje bolj ali manj lenih ljudi.
- Misli so carine proste.
- Tudi v slabih stihih je večslih velika modrost.

Jou je prišel v hotel Waldorf-Astoria v New Yorku.

„Sobo s kopalnico,“ je naročil in izročil boyu prtljago, da mu jo spravi v sobo. Po kosilu, ko je hotel plačilni obračunati, je Jou rekel: „Zapišite na moj skupni račun.“ Tako je Jou živel štiri dni in štiri noči.

Peti dan, takoj po zajtrku, je pozvonil in želel govoriti z direktorjem. Direktor je prišel v sobo.

„V ameriških hotelih,“ je rekel Jou, „sem marsičesa vajen, ampak kaj takega kakor pri vas, ki se postavljate, da ste najimnitnejši hotel na svetu, še nisem doživel.“

Direktorju je pomolel pod nos razcefran plašč s krznenim ovratnikom, ki je dotlej ležal na stolu. Zraven, na preprogi, je ležala mrtva podgana.

„S temle vašim težkim pepelnikom sem jo ubil,“ je šepetal Jou in od gnusa nakremžil obraz.

Direktor se je jecljaje opravičeval. „Prava uganka!“ je rekel. „V našem hotelu še nikoli nismo opazili kakšne podgane. A seveda imate pravico do odškodnine.“

„Tako tudi jaz mislim,“ je pokimal Jou. Zgrabil je „ostanek“ svojega plašča in ga zbasal v kovček. In pri blagajni so mu, ne da bi količkaj pomišljali, izplačali zahtevani znesek: dve sto dolarjev.

Nato je dal Jou prinesiti prtljago iz sobe. Naročil je taksi in se odpeljal k svojemu dvornemu dobavitelju Mouthu: „Poslej,“ je rekel, „potrebujem vsak peti dan mrtvo podgano.“

Potem se je Jou napotil v Bosovo trgovino s starinami in izbral srebrni kipec Bude.

„Stane?“

„Štiri sto dolarjev,“ je rekel prodajalec.

Napravila sta si načrti, kako bosta najhitreje pregledala mesto. Tuppence je odšla na eno, Tommy pa na drugo stran.

Tuppence je stopila na prvo pošto. Dolgo je stala pri uslužbenki in izbirala razglednice. Tako sta se začeli tudi pogovarjati. Potem ko je zvedela vse, kar je bilo le malo pomembnega v Maldonu, ji je dejala:

— Tu živi neka moja šolska prijateljica, Hermione Gordon, vendar ne vem njenega naslova, pa bi jo le rada obiskala.

Uslužbenka je nekaj časa razmišljala, potem pa odkimala.

— Molite se. Te ni v našem mestu. Osebnostno poznam vse prebivalce Maldona. Razen Grangea pa tu ni velikih hiš.

— Grange? Povejte mi kaj več o njem.

— Velika hiša, ki jo je doktor Harisson spremenil v sanatorij. Zdi se mi, da sprejema samo živčne bolnike. K njemu prihajajo samo ženske. Kaj dela tam z njimi, nihče ne ve. Ta sanatorij je tako skrivnosten, nihče ne sme do njega.

Prav takrat je mimo pošte pripeljal odkrit avto. Poštarica je vzkliknila:

— To je dr. Harisson.

Tuppence si je dobro ogledala starejšega moža z dolgo črno brado in strogega pogleda, ki je hitro vozil avto.

— Tudi jaz sem videl tistega sadista v avtomobilu, je dejal Tommy. — Kakšen odvratnež! Nevaren tip. Čutim, da je Hermione zaprta v njegovem sanatoriju in da je v smrtni nevarnosti.

Kmalu sta našla veliko, zapuščevo hišo blizu Maldona. Bila je ograjena z visoko žično ograjo in je delovala zares mračno in skrivnostno.

Pozvonila sta. Čez nekaj časa se je pokazal mož z boksarskim nosom. Povedala sta, da iščeta sorodnico Hermione Gordon in ga zaprosila, naj ju odpelje k njej.

Grobo je odgovoril:

— Te ni pri nas, in jima pred nosom zaprl vrata.

— Lagal je, — je dejal Tuppence, — toda ničesar mu ne moreva. Počakati morava na temo in potem na silo vdreti v sanatorij.

Tudi Tommy je mislil tako. Drugega izhoda nista imela.

Kmalu se je znočilo. Previdno sta

Anekdote

Znani francoski humorist Marcel Aime je o modernih časih dejal takole:

„Danes imamo že toliko modernih naprav, ki človeku prihranjujejo trud, da mora vse življenje trdo delati, da jih lahko kupi.“

Med bitko pri otoku Tenerife je admiral Nelson izgubil roko. Ko se je vrnil v London, je šel k svojemu stalnemu dobavitelju kupit ducat parov nogavic. Trgovca je izrazil hrabremu bojevcu sožalje zaradi izgubljene roke. Nelson pa ga je kratko odpravil:

„Imeli ste prav pasjo srečo; če bi bil izgubil nogo, zdaj ne bi pri vas kupoval nogavic.“

Komponist Oskar Strauss se ni prav nič sramoval skladati kuplete in kabaretne popevke.

„Gospod Strauss, vi dajete svoje ime pouličnim popevkam!“ ga je napadel neki dunajski glasbeni kritik.

„Brez dvoma,“ ga je zavrnil Strauss, „toda razumite vendar, samo za najfinejše ulice.“

Maršal Francije Antoine Gramont, ki se je udeležil vseh bitk tridesetletne vojne, je zelo skrival leta. Ko je bil s škofom Senlisom na kosilu pri Ludviku XIV., je kralj vprašal škofa, koliko je maršal star.

„Veličanstvo,“ je odgovoril škof, „jaz jih imam na grbi tridesetdeset in gospod mora biti nekako mojih let, saj sva z Gramontom skupaj študirala.“

„Prečastiti se moti,“ je živahno ugovarjal maršal, „saj niti on niti jaz nisva nikoli študirala.“

Nekdanji britanski premier MacMillan je med obiskom na razstavi Churchillovih slik dejal:

„Škoda za Churchilla, da se je ukvarjal s politiko. Slikarju njegovih kvalitiet ni bil potreben noben drug poklic.“

Humboldt je razlagal kameleonov vid: „Posebnost vida te živali je v tem, da lahko hkrati gleda na dve različni strani. Z enim očesom lahko gleda v nebo, z drugim pa opazuje zemljo. Tudi med služabniki cerkve jih je veliko, ki zmorejo prav to.“

se splazila čez ograjo in do hiše.

Nenadoma je iz neke osvetljene sobe v prvem nadstropju prodrli ženski krik. Tuppence in Tommy sta se spogledala.

— To je ona, je zašepetal Tommy. Nedvomno je v nevarnosti. Prepričan sem, da je privezana na posteljo in jo mučijo.

— Ne smeva omahovati, — je dejala Tuppence. — Videla sem lestev pri ograji. Postavila jo bova sem, jaz pa se bom, ker sem lažja, povzpela do okna, da vidim, kaj se tam dogaja.

Tako sta tudi storila. Prislonele sta lestev pod okno. V sobi je bilo vse tiho. Tuppence se je povzpela do okna, pogledala skozenj in potem, ker je bilo pač odprto zlezla v sobo.

Tommyju se je zdelo, da čaka neskončno dolgo. Ko je že razmišljal, ali naj odhiti na policijo, je prišla Tuppence.

— Torej? jo je vprašal — Govo-

ri! Ali je še živa? Kaj se dogaja?

Tuppence mu je položila roko na ramo in se posmehnila:

— Pojdiva. Ravnila sva kot velika neumneža. Hermione Gordon tu hujsa. Ne razumeš? Hujsa! Se spomniš, kako nama je raziskovalec govoril, da zelo sovraži debele ženske. Ko je bil na severnem tečaju, se je zelo zredila, pa se je prestrašila in odhitela v sanatorij dr. Harissona, ki po posebni metodi zbija odvečne kilograme. Daje nekakšne injekcije in hrani paciente skozi nos. To je zelo boleče, zato je Hermiona prej tudi kriknila. Vendar pa kaže, da je vse zelo uspešno. Na nesrečo je Stevansson prišel 14 dni prežgodaj, prav takrat, ko je šele začela shujševalno kuro. Teta je ni hotela izdati in zato vse to. Pojdiva domov, dovolj mi je vsega.

Tommy je globoko vzdihnil in se lopnil z dlanjo po čelu.

„Šalite se!“ se je nasmehnil Jou. „Koliko stane Buda?“

„Štiri sto dolarjev.“

„Dve sto,“ je rekel Jou.

„Obžalujem,“ je prodajalec zmignil z rameni, „pri nas imamo stalne cene.“

„Kdor trguje s starinami, nima nikoli stalnih cen,“ je vzkliknil Jou. „Trenutek, boste videli,

Pustolovec Jou

kako se bom z vašim šefom ceneno pogodil za tegale Budo.“

Vzel je srebrni kipec Bude, stopil v šefovo pisarno in... čez deset minut se je vrnil.

„Vaš šef je trmasta buča!“ je vzkliknil prodajalcu in — hu, že je odvihral iz trgovine.

Prodajalec je nato stopil k šefu v pisarno.

„Samo dve sto dolarjev je ponujal.“

„Kdo?“ je vprašal šef in dvignil obrvi.

„Tale gospod, ki je bil pravkar pri vas.“

Šef je zabodeno pogledal prodajalca.

„Gospod, ki je bil pravkar pri vas v pisarni,“ je ponovil prodajalec.

„Kakšne bedarije mi pa tvezite!“ je vzrojil šef.

„Gospod, ki je bil pravkar pri meni v pisarni, mi je tegale srebrnega Budo prodal za tri sto dolarjev. P r o d a l, ste razumeli?“

Pozne popoldanske ure so bile prijazne in Jou si je izposodil avto za izlet po mestu. Dvakrat je zatrobil, zavil okoli ogla — in že treščil v velikanško izložbo firme Cux & Comp.

Gospod Cux je planil na ulico.

„Za božjo voljo,“ je vil roke. „In jaz niti nisem zavarovan. Tale šipa me stane sto deset dolarjev.“

„Srečo imate, mister Cux,“ je smeje se rekel Jou in mu stisnil roko. „Denarja sicer nimam pri sebi, ampak moj oče je steklar.“

„Steklar?“

„Da, steklar.“

Pustil je avto pred izložbo in peš zavil okoli ogla.

In se kmalu vrnil s svojim sivolasim očetom.

„Tule poglejte, očka,“ je rekel, „in storite, kar je v vaši moči. Pošteno in solidno, kakor vedno.“

Očka je šel na delo. Jou pa se je usedel v avto, ki ni bil poškodovan, pozdravil in odhitel po svoji poti.

Sivolasi očka je začel meriti okvir velike izložbe.

Nato je vzel razbito šipo iz okvira. Šel je po novo šipo in jo vstavil.

Po dveh urah je očka rekel: „Tako, mister Cux, vse se dá urediti. Delo je opravljeno.“

„Čudovito!“ je pokimal gospod Cux in z roko pogladil prekrasno šipo. „Vzeli ste steklo, kakršno uporabljate za ogledala.“

„Da, natanko tako, kakor je gospod naročil,“ je rekel očka steklar in se nasmehnil. „In tole tu je račun.“

„Kakšen račun?“ je vzrojil mister Cux. „Vaš gospod sin je šipo razbil in vi — vi bi mi radi...“

„Prazne marnje! Saj sploh nimam sina,“ je odgovoril sivolasi očka.

„Kako?“ je zavzdihnil mister Cux. „In kdo je bil tisti mladi gospod v avtu?“

Sivolasi očka steklar je zašepetal: „Viš ga huđiča, meni je pa rekel, da ste vi njegov oče.“

